

διαθέσει πρὸς τούτους, κάκσιονους μεριζόμενος, ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς καταπονοῦντας καὶ τοὺς καταπονομένους οἰκτιζόμενος, θυμοῦ πληρούμενος καὶ πρὸς ἔλεον καμπτόμενος, παροξυνόμενος καὶ σπλάγχχνα τιτρωσκόμενος, καὶ τῷ ἐφρησυχάζοντι τούτοις Θεῷ τῆς μακροθυμίας ἔσθ' ὅτε μεμφόμενος. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης ποτὲ παθὼν Ἀθακούμ, δείκνυσιν, καὶ τοῖς πάσχουσιν ὅπερ ἔπαθεν, « Ἴνα τί μοι, λέγων, ἔδειξας κόπους καὶ κόπους; ὅτι ὁ ἀσεβῆς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησας ὡς ἰχθύας τῆς θαλάσσης καταπινομένους αὐτοὺς, τὴν ἀνοχὴν ταύτην, καὶ συγχώρησιν, ὡς ἀναρχίαν ζήλω μὲν πεπυρωμένω, ἀλλὰ θρασείως ἐγκαλῶν τῷ Θεῷ. Καὶ τίς ἀνάγκη βιάζεται παρῆναι τοῖς ἄλλων κακοῖς μηδὲν δυνάμενον, καὶ προσαμαρτάνοντα; Κἂν μηδὲν μέγα τὸ γούν ἐφ' οἷς ἄλλοι πράττουσι κακῶς ταραττεσθαι, εἰρηνεύειν τῆς διανοίας ὀφειλούσης, οὕτω πλημμελοῦσιν ἐν τῷ πλήθει μὴ πλημμελοῦντες οἱ κεχωρισμένοι τοῦ πλήθους, καὶ ζημιοῦνται οἱ ἐν τῷ πλήθει μισθοῦς πόνων, δόξης ἕνεκεν ἀνθρωπίνης. Κἂν γὰρ μυριάκις οἱ πλεον τούτους τῶν ἡσυχάζοντων θαυμάζοντες λέγωσιν ἐκ τοῦ συνεῖναι τῷ πλήθει, δῆλοι διαβρήδην εἰσὶ τούτῳ τῷ δεσμῷ κατεχόμενοι, αὐτῷ τῷ αἰρεῖσθαι τοὺς ζημιοῦντας τόπους οἰκεῖν τούτοις καθ' ἑαυτῶν, καὶ ἄνευ κατηγοροῦ διακρυσιῶ κεκραγότας φωνῆ ὡς αὐ πάλιν οἱ κεχωρισμένοι τῶν ἐπαινούντων, τῷ ἔργῳ σαφῶς μαρτυροῦσι καὶ αὐτοί, ὅτι τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς θαυμάζομένην δόξαν ἐπάτησαν. οὐ νηστεία τούτοις διαπίπτει, οὐκ ἀγρυπνία ἐπίπλυνται, οὐ προσευχὴ νῆαυαγεῖ, οὐ συλαῖται καρτερία, οὐκ ἡ ἄλλη πᾶσα ληστεύεται ἀρετῆ· οὐ γὰρ πάρεστιν εὐφημία λωποδυτῆσαι δυνάμενη τοὺς πόνους. Θεὸς ἕρᾳ μόνος, ὁ τούτοις παρῶν, καὶ τὴν προθυμίαν ἀλείφων πρὸς μείζονας ἄθλους, καὶ μισθοῦς, καὶ νῦν παρέχων τὴν συνεργεῖαν, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

assistit ipsis, atque ad majora certamina, et præmia incitat, acuitque animi alacritatem, tum cooperationem modo, tum post decessum vitam præbens æternam, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria et dominatio in sæcula sæculorum. Amen.

³⁷ Habac. i, 13. 14.

Atium, et fraudatorum, videt, inquam, omnino, et patientibus compatitur, affectione in hos et illos divisus, indignans adversus opprimentes, et misertus oppressorum, plenus animo iracundo, et ad misericordiam inflexus, concitatus, et visceribus sauciatus, ac de silente Deo ob languinitatem quandoque conquerens. Istud namque interdum patiens Habacum propheta patientibus quoque demonstrat, quod ipse patiebatur. « Uti quid mihi (dicens) ostendisti labores, et ærummas? quia impius justo dominatur superbe, et homines fecisti quasi pisces maris, qui seipsos absorbent³⁷; » de hujuscemodi tolerantia, ac permissione, quasi de carentia Dominatoris, zelo quidem **407** ardente, sed audacius, Deo litem intendens. Et quam necessitas compellit adesse alienis malis cum

qui nullam opem ferre valet, sed et insuper peccat? Quamvis hoc certe nihil magnum sit, nimium ob ea, quæ alii male operantur, turbari, cum deberet mens pacate agere: sic illi delinquant inter multitudinem, cum (e diverso) non delinquant, qui separati sunt a multitudine, ac etiam qui inter turbas degunt mercedum ob labores detrimento, propter humanam gloriam afficiuntur: etsi enim millies istos præ his, qui vitam quietam agunt, admirantes, dicant hanc nimirum admirationem ipsis deberi, ex eo quod cum turba conversentur, sunt tamen dilucide manifesti, quod eodem detinentur vinculo, hocce nempe, quod elegerint locis inhabitare damnium inferentibus, quæ hisce contra seipsa clara voce, et absque accusatore inelamant, sicut, ex alia parte, qui procul a dilaudantibus separati sunt, opere luculenter testantur, quod gloriam, quæ multis admirationi est, concularunt: non ipsis excidit jejuniū, vigilia non deperit, oratio non facit jacturam, non spoliatur perseverantia, nec ulla alia virtus furto subtrahitur; non enim adest applausus concelebrantium, qui valeat expilare labores; Deus solus videt, qui

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ.

EJUSDEM

TRACTATUS AD EULOGIUM MONACHUM

ΚΕΦΑΛ. Α'.

408 CAPUT I.

Οἱ τὸν οὐράνιον χώρον νεμόμενοι τοῖς πόνοις, οὐ τῆ γαστρὸς, οὐδὲ τῆ μερίμνη τῶν φθαρτῶν ἀπει-

Qui cœlesti diversantur in loco, laboribus, non ventri, neque sollicitudini rerum corruptibilium

quasi delivris oculis intendunt, velut ii, qui lucri gratia orationes fundunt, arbitantes pietatem esse proventum; sed intellectuali visione participes sunt rerum sublimium, quas pietas nutrit, ut intermerati convivantium cotus fulgore undique illustrati. Itaque tu ipse quoque (o sacris virtutibus initiate Eulogi) e fulgore supremarum rerum in sacra nutritus essentia, cogitationum collectionibus tumidam carnis exuisti sarcinam, probe sciens quod sordes carnis alimentum sunt cogitationum: (tu inquam), ac si laborum stimulo fraudulentas circumventiones comprehendisses, me deligis ad inseriendam vice oris contra ipsa opera tua; et nisi temerarium foret, charitatis mandatum dirumpere, recensarem utique talem navigationis quasi per pontum decursum; cum vero magis deceat obedire unanimibus, nec opponere se: mihi sis assistens in his, quæ ad Deum pertinent, ut mihi concedatur sermo in aperitione oris mei, et ut detur tibi insitivos metere fructus.

409 CAPUT II.

Primum illustrium certaminum est peregrinatio, et maxime quando ad eam peregre solus e tua gente abieris, patriam, genus, opes, athleticæ firmæque exiens, et ante præclara te sistens certamina: si sic inceperis secundum Deum in principio vite, tolerans ignea, seu fervente fide, ac divino Spiritu, et patientiæ line ipsam (scilicet peregrinationem) solvam reservans, anima pennis erit virtutis deaurata, a propriis locis elongans sese, et ad ipsum cælum, ut pervolet properato gradu festinans³⁸. Verum hujuscemodi instituti pennas auctor malitiæ præscindere molitur, tanquam in speculo representans terre genus, e qua fuerit quis egressus, maxime in aggressionibus malis invaletudinis, quæ superaccidunt; et quoad permanendum, paulatim retroagit, seu dissuadet in ferventissima peregrinatione, donec pernoscat, quod anima nauseat in arumnis, tuncque noctem cogitationum inferens nocturnis curvus obtenebrat animam radium meliorum rerum offuscans; si vero et scorsim in lucra deserti oppugnavit, et contigerit corpus ab infirmitate vulnerari, eo magis graviolem demonstrat animæ peregrinationem, suggerens, quod ad virtutem spectantia non in loco, sed ex nullo prospere perficiantur, et quod consolationem habens domi a cognatis, ibi præmia, quæ renuntiationem (mundo factam) consequuntur, posset sine labore conservare; ubi et juvenidos morbi famulatus est, et non nisi nunc mala tractatio, et dolore plenum animi deliquium; eo potissimum quod etiam hospitalitatis studium **410** a fraternitate debitum valde sit rarum, et hanc maxime ob rem: Abi (inquit) gaudium cognationi tuæ, gloriamque teipsum deportans, quibus et luctum intolerandum sine ulla commiseratione deteliquisti, quia plerique etiam,

A ζουσι καλῶς περὶ κέρδους ἕνεκα τὰς εὐχὰς ποιοῦμενοι νομίζοντες ποριστὸν εἶναι τὴν εὐσέθειαν, ἀλλὰ νοερῶς ὁρᾷται τῆς τροφίμου τῶν εὐχῶν αὐτῆς μεταλαμβάνουσιν ἀκέραιοι θίασοι ἐκ τῆς δόξης τὸ φῶς περιλαμπόμενοι. Καὶ αὐτῆς (ὦ μύστα τῶν ἀρετῶν Εὐλόγιε) τῆ τῶν ὑπερτάτων λαμπρότητι τὴν ἱερὰν εὐσίαν ἐκπρεφόμενος ταῖς συναγωγαῖς τῶν λογισμῶν τὸν ὄγκον τῆς σαρκὸς ἐπαποδύη, εἰδὼς ὅτι ὕλη σαρκὸς, τροφή λογισμῶν καθίσταται, ὡσπερ τὰς μεθ' οὐραίας τῷ κέντρῳ τῶν πόνων καταληφῶς, ἐμὲ προχειρίζη στόμα σῶν ἔργων κατ' αὐτῶν γενέσθαι, καὶ εἰ μὴ τολμηρὸν ἀγάπης ἐπίταγμα διαβρότῆσαι, παρητησάμην ἂν τὴν τοιαύτην τοῦ πλοῦς ποντοπορίαν· ἐπειδὴ δὲ πείθεσθαι δεῖ μᾶλλον τοῖς ὁμοφύχοις, οὐκ ἀντιτάσσασθαι· ἔσο μοι σὺ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, κἀγὼ σοὶ ἔσομαι τὰ τῆς ὑπακοῆς, ἵνα δοθῇ σοὶ τοῦ σπέρου τοὺς καρποὺς ἀμύσασθαι.

B ego tibi ad ea, quæ obedientia exigit, promptus ero,

ΚΕΦΑΛ. Β.

Πρώτη τῶν λαμπρῶν ἀγωνισμάτων ἐστὶ ξενιτεία, μάλιστα ὅταν πρὸς ταύτην, καὶ μόνος ἐκδημοίης, πατρίδα, γένος, ὑπαρξίν ἀθλητικῶς ἀποδύμενος ἐμπροσθεν τῶν λαμπρῶν ἐστηκῶς ἀγώνων· ἂν οὕτως ἀρῆη κατὰ Θεόν εἰς ἀρχῆς ὁδὸν βαδίζων πίστει διαπόρο, καὶ Ἡνεύματι θεϊκῶ, καὶ τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς σώαν ταύτην ἀποτώξων, πτέρυξιν ἀρετῆς, ἔσται περιεχυροσωμένη ψυχὴ τῶν οἰκειῶν τόπων ἀρισταμένη, καὶ πρὸς αὐτὸν πτήναι τὸν οὐρανὸν ἐπειγομένη. Ἀλλὰ τῆσδε τὰ πτερὰ τῆς πολιτείας ἡ τῆς κακίας γεννητῆς μηχανᾶται περικόψαι, γῆς, ἀφ' ἧς ἐξελέλυθε τὸ γένος ἔσοπτρίζων, ἐν ταῖς κατ' ἀβρωστίαν μάλιστα ἐπισυμβαινούσαις εἰσβολαῖς· καὶ ἐν μὲν τῇ ἐνδομίᾳ τῆς θερμοτάτης ἐκδημίας ὑπαναγκαιζέει πρὸς ὀλίγον ἕως τὴν ψυχὴν περὶ τὰς θλίψεις καταμάθοι ναυτιῶσαν καὶ τότε τὴν τῶν λογισμῶν νύκτα ἐπιφερόμενος ὁ νυκτικόραξ ἐπισκοπεῖ τῇ ψυχῇ τῆς τῶν κρείττωνων ἀκτίνος. Εἰ δὲ κατὰ μόνας παρατάττοτο ἐν τῇ τῆς ἐρημίας παλαιστρᾷ, καὶ τύχη τὸ σῶμα ὑπὸ ἀβρωστίας τρωθῆναι τοσοῦτη μᾶλλον χαλεπήν ἐπιδείκνυσαι τῇ ψυχῇ τὴν ξενιτείαν, οὐκ ἐν τόπῳ, ἀλλ' ἐν τρόπῳ κατορθοῦσθαι τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποβάλλων, καὶ ὅτι παράκλησιν ἔχων οἶκος τὴν ὑπὸ γένους, ἐκαῖτε τὰ τῆς ἀποτάξεως ἄθλα ἀκόπως εἶχε διασώζειν· ἐνθα καὶ τῆς ἀσθενείας προσηνῆς ὑπηρεσία, καὶ οὐκ ὡς νῦν κακουχία, καὶ ἐπ' ὠδύνης λειποθυμία· ἐν τῷ καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἀδελφότητος σπανίσει τὴν τῆς φιλοξενίας σπουδῆν· οὐδὲ καὶ μάλιστα, Ἄπειθι, φησί, χάριν τῷ σῷ γένει, καὶ δόξαν στυτὸν ἀποκομίζων, οἷς καὶ τὸ πένθος ἀφόρητον καταλέλοιπα; ἀσυμπαθῶς· οἱ πολλοὶ γάρ, καὶ πατρίδα μὴ φυγόντες, ἐκ μέσου τοῦ γένους εἴλοντο τὴν ἀρετὴν. Ἀλλ' ὁ τὴν πορφύραν τῶν θλίψεων ἐν τῇ πικρατάξει τῆς ξενιτείας περιβεβλημένος, καὶ τῶν κόπων τὰς ἐλπίδας περιεστεμμένος πίστει, ὑπομονῇ

³⁸ Psal. LXVII, 14.

τῆς εὐχαριστίας τῶνδε τῶν λογισμῶν τὰς νηράδας ἐκ τῶν ἐκτός ἐκτινάσσει, καὶ ὁσῶπερ ὑπαστρέφει τὴν καρδίαν διορύττουσι, τοσοῦτον ἐστὶ μάλλον καταψάλλομεν αὐτῶν· « Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ » καὶ γὰρ ἐναιδιέζοντες θιέθουσι, καὶ τραπῆναι κολακεύουσιν, ἵνα πῆς προθέσεως κενώσαντες, καὶ τῆς ἐν τῇ ὑπομονῇ εὐχαριστίας διακόσωσιν, καὶ οὕτω λοιπὸν τὰς πάγας μετὰ πολλῆς ἀδείας, καὶ ἐκ τῶν προστηκόντων εὐρόνωσι.

gavi fugiens, et mansi in solitudine ³⁹ : » etenim convertendum, ut, exinanientes animi propositum, a tione, et sic deinceps liqueos cum multa dilatent

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, φησὶ ζήτησιν καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον, ἵνα μὴ ἐγύμναστος ὄρθει ὡς ἀνέτοιμος κατασπασθῆ. Ἰππαινετὴ μὲν γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ ἀνδρεία καὶ εἰρήνης οὐσης, ὑπερπαινετὴ δὲ ἡ ταύτης ἀνδραγαθία, καὶ πολέμου ἐπιστάντος· τοῦτο γὰρ ἡ ἀρετὴ, οὐδὲ ὧν ἐργάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ὧν πολυμοῖται θειῶν, ἀπαθῆς ὁ δὲ πλείστων πολέμων τὸ πάσχειν νικήσας, ἐμπυθῆς δὲ ὁ ἀρετὴν λίγων ἀπολέμητον κεντήσ' ἴαι· κατὰ τὴν παράταξιν γὰρ τῆς ἀναρέτου τῶν πόνων στρατηγίας, ἀντιπαρατάσσεται καὶ ἡ τῶν ἐναντίων κακία· ἀφίρηται τὸ εἶναι ἐν ἀρετῇ· ἀρδία πόλεμον οὐκ ἔχουσα. Ἀρετὴ γὰρ ἐκ τῶν ἀριστείων πρακτικῶν ὄνομα κέκληται. Ἀρετὴ τὰς παρ' ἀνθρώπων εὐφημίας οὐ ζητεῖ, οὐ γὰρ τέρπεται τιμῇ, τῇ μητρὶ τῶν κακῶν. Ἀρχὴ γοῦν τιμῆς ἀνθρωπαρέσκεια, τὸ δὲ τέλος ταύτης, ὑπερηφανία. Ὁ γὰρ τιμὰς ἀπαιτῶν, ὕψαι ἑαυτὸν, καὶ ἐξουθενώσιν φέρειν ὁ τοιοῦτος οὐκ οἶδε· τιμῆς ὄρεξις φαντασία, ὁ γὰρ αὐτῆς ἐρῶν καὶ κληρὸν φαντάζεται. Ἔστω σοι τιμὴ ὁ πόνος τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀτιμία ὁ κατὰ θέλησιν ἔπαινος, δόξαν ἀπὸ σαρκὸς μὴ ζητεῖ ὁ τὰ σαρκὸς πάθη καταλύων, τὸ δὲ κρείττον ἐπιζητεῖ, καὶ ἔσται σοι ὄρεξις, ὁ τιμᾶσθαι θέλων τῶν κεραιδοκιμοῦντι φθονεῖ. Καὶ τοῦτω τὸ μέσος τῶν ζήλων σωρεύει ὁ ταῖς ἀγαν τιμαῖς ἤττηθείς, ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι οὐδένα θέλει, ἀρπάζει δὲ τὰ πρωτεῖα, μήπως ἤττων φανῆ, οὐ βαστάζει ἀπόντα τὸν εὐδοκιμοῦντα τιμᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ πόνοις κομῶδει τὴν χαμαιζήλον δόξαν, ἢ ὕβρις τῶ φιλοδόξῳ ὕψυτάτη σφαγῆ, καὶ μῆνιν ἐκ ταύτης οὐ πάντως ἐκφεύγει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὁ τοιοῦτος, βαρβάρῳ δεσποίνῃ δουλεύει καὶ πολλοῖς δεσπόταις μετεπράθη, ἐπάρσει, καὶ φθόνῳ, καὶ ζήλῳ καὶ ταῖς προφύθεισιν τῶν πνευμάτων λογάσιν, ὁ δὲ τῆς τιμῆς τὸ πνεῦμα ταπεινώσει βάσσων, τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων ὅλον καθαιρήσει, ὁ τῇ ταπεινώσει δούλον ἑαυτὸν πᾶσι παρέχων, ἀφωμοιωμένος ἔσται τῷ ταπεινώσαντι ἑαυτὸν, καὶ μορφήν

³⁹ Psal. lvi, 8.

A qui patriam minime lugent, e medio cogitationis delegerunt virtutem. At qui purpuream vestem tribulationum in conflictu peregrinationis circumindutus est, laborumque spebus, ceu coronis redimitus ex fide, gratiarum actionis tolerantia hujuscemodi cogitationes instar nivis confertim decedentes excutit ex intimo animo, et quanto plus ille cor effodiendo penetrant, ut cogant referre pedem, eo magis adversus eas psallamus : « Ecce elongantes affligunt, et adoleantur ad gres una libertate, ex his, quæ alioquin sunt consentanea.

B

CAPUT III.

Eam ob rem, qui virtutem aggreditur assequi, supputet etiam quodnam hostiliter contra ipsam irruat bellum, ne inexercitatus apparens, velut imparatus detrahatur. Laudabilis quippe virtutis est fortitudo, dum etiam pax vigeat, admodum vero ejusdem est commendanda strenuitas, si etiam bellum instet : in hoc enim virtus enitet, non per ea solum, quæ operatur, sed et per gravia, quibus oppugnatur. Is non obnoxius animi passionibus est, qui per plurima bella victor existit passionis ; est autem affectu percitus, qui absque bello se comparasse dicit virtutem : etenim, ut laborum esse acies instructa virtute **411** prædite peritæ bellicæ, sic ex adversa acie collocatur inimicorum malitia, et cordi, quod bello non vacat, ademptum est virtutis exercitium : hæc quippe vox ἀρετῆς, scilicet virtus, sortita est nomen practicum, seu ad agendum aptum ex illa voce ἀριστεία, quæ significat fortitudinis præmia. Virtus non exquirat applausus, qui ex hominibus proveniat, nec enim oblectatur honore, qui mater est malorum ; siquidem honoris principium hominum complacentia est, hujus autem finis superbia : nam qui honores exigit seipsum attollit, et hie non novit ferre contemptum : honoris cupiditas ostentatio est ; qui enim honoris aviditate detinetur, sortem etiam mente pervolvit. Virtutum labor tibi sit honor, et voluntariam laudem habeas pro dedecore, ne queras gloriam a carne, qui carnis passiones evertis, et quod est melius inquire, eritque tibi gloria : qui vult honore affici, fama celebritateque præstantior

D gloriam a carne, qui carnis passiones evertis, et quod est melius inquire, eritque tibi gloria : qui vult honore affici, fama celebritateque præstantior

CAPUT IV.

Qui talis est, dominæ famulatur barbaræ, ac vicissim pluribus divenditur heris, elationi, et invidia, et emulationi, ac præfatis malis selectis spiritibus ; et qui malam honoris spiritum humilitate tundit, demonum universam pessumdabit legionem ; qui humili animo **412** seipsum præbet omnibus servum, assimilabitur ei, qui humiliavit

semetipsum, et formam servi suscepit ⁴⁰: si teipsum minima dimetiariis mensura, non te remetieris cum socio; et qui animæ infirmitatem lamentationibus delegit, non sentiet magnifice de his, in quibus ipse laborem impenderit: dæmones his, qui humilia sapiunt vilitatem et contumeliam inferunt, ut, non perferentes contemptum, sensum humilem devitent; qui vero per humilitatem generose dedecora sustinet, per illa eadem potius ad philosophiæ subvehitur celsitudinem. David affectus contumeliis non contradicebat, sed et ultionem Abessæ reprimebat ⁴¹⁻⁴². Tu quoque læsus injuriis ne contumelias rependas, quin, ut par est, mitiga te ulciscientem; sustine injuriam, quæ tuus est progressus, labiisque concludere iracundiæ ostium, nec omnino comminantibus respondeas, ut silentio consupias fumantia labia; comminantes et conviciantes, tunc dolore afficies, quando frena tuis impones maxillis. Etenim tu tacens minime corroderis, at is multo magis a tua taciturnitate commordetur, quando contumeliosi ac protervi magnanime temeritatem pertuleris: hominum laudem e tuis repellas interioribus, ita ut ante illius adventum cogitationem sese libenter ostentantem excutias. Verum diligenti quoque animadversione observa cavens a studio tibi ipsi placendi, maxime in solitario silentio, ne forte illud te extollens super audacter locutum, ac ferocientem, nihil ipsum reputes. Quidam fratrum læsus fuit conviciis a reverendo, injustamque tolerans injuriam abiit, in gaudium dispertitus et dolore; hoc quidem, quia injuste fuit affectus contumelia, **413** nec e converso turbatus fuit; illud autem, quia religiosus ille deceptus fuit, cumque decepisset, gavisus est. Intellige vero, et deceptorem ea duo passum fuisse, nimirum, eo quod turbarit, prorsus esse gavisum, et, eo quod non sit e contra perturbatus, majori fuisse mœrore affectum

CAPUT V.

Quando nos inspexerint dæmones in ipso contumeliarum ramento minime inflammatos, tunc quietis tempore ex insidiis adventantes, quasi veete animi principatum submovent, ut, quibus præsentibus frui pace sumus, iisdem jam elapsis ferociamus. Quando igitur contradictionem aut contumeliam contra fratrem patraueris, teipsum puta deceptum, ne, dum quiesceas, pugnam cogitationum in tuo corde comperias, hæc quidem exprobrante modum contumeliarum, altera vero e contra impropria dictante, quasi ea quidem forent gravia, tu vero injurias non rependisses. Quando irritatio exacerbavit fratres, qui vivunt communiter, tunc irruunt cogitationes dictantes, beatum prædicare solitarium, ut nos longanimitate evacuantes, separent etiam a charitate: at qui longanimitate iracundiam, et charitate mœstitiam everterit, duas malas bestias infenso præliantes animo, duplici prosternit strenuitate: qui exorat, et quasi supplex genu succidno ad genua procumbit ejus, qui concitavit ad iram, ab ipso utrasque abigit; spiritum

⁴⁰ Philipp. ii, 7, 8. ⁴¹⁻⁴² II Reg. xvi, 1 seqq.

δουλοῦ λαβόντι. Ἐὰν μετρήσῃ τῷ ἐλαχίστῳ μέτρῳ σεαυτὸν, οὐκ ἀντιμετρήσῃς σεαυτὸν ἑταίρῳ, καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τὴν ἀσθένειαν θρήνοις ἐκκαλύπτων, οὐ μέγα ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ πονοῦμένοις φρονήσει. Δαίμονες εὐτέλειαν, καὶ ὕβριν τοῖς ταπεινοφρονοῦσιν ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἐξουδένωσιν οὐ φέροντες, τὴν ταπεινοφροσύνην φύγωσιν, ὁ δὲ διὰ ταπεινώσεως τὰς ἀτιμίας γενναίως φέρων εἰς φιλοσοφίας ὕψος δι' ἐκείνων μᾶλλον ἀνωθεῖται. Ὁ Δαβὶδ ὕβριζόμενος οὐκ ἀντέλεγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀβессά ἐκδικίαν κατέστειλε. Καὶ σὺ ὕβριζόμενος μὴ ἀνθύβριζε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκδικούντά σε ὀρθῶς καταπράυνε· ὕβριν φέρε, τὴν σὴν προκοπὴν, καὶ χεῖλεσι σύγκλειε τοῦ θυμοῦ τὴν θύραν· ἀποκριθῆσθαι τοῖς ἀπειλοῦσιν οὐδ' ἔλωσ, ἵνα τῇ σιγῇ κοιμήσῃς τὰ καπνίζοντα χεῖλη, ἀπειλοῦντας τότε καὶ ὕβριστάς ὀδυνήσεις ὅταν χαλινούσας σιαγῶσι ἐπιθήσῃς. Σὺ μὲν γὰρ σιγῶν, οὐ βρωθήσῃ τῇ ὕβρει, ὁ δὲ πολὺ μᾶλλον δάκνεται ὑπὸ τῆς σῆς σιωπῆς, ἐπὶ ὕβριστοῦ θάρσος μακροθύμως ὑπενέγκῃς· τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον ἐκ τῶν ἐντὸς ἀποσείου, ἵνα τὸν φιλενδείκτην λογισμὸν πρὸς αὐτοῦ ἐκτινάξῃς. Ἐπιτήσῃ δὲ καὶ τὸ αὐτάρεσκον μάλιστα καθ' ἡσυχίαν, μὴ ποτέ σε μεγαλύναν ὑπὲρ τὸν θρασυθέντα ἐξουδένωσης ἐκείνον. Τίς τῶν ἀδελφῶν ὕβρισταὶ παρὰ εὐλαβοῦς, καὶ ἀδικίαν ὑπομείνας ἀπῆει χαρᾷ τε μεριζόμενος, καὶ λύπη, τὴ μὲν ὅτι ἀδικούμενος ὕβρισθη καὶ οὐκ ἀντεταράχθη, τὴ δὲ ὅτι ὁ εὐλαβῆς ἠπατήθη καὶ ἀπατήσας ἐχάρη. Νόει δὲ μοι καὶ τὸν ἀπατεῶνα τὰ δύο πεπονθέναι ἐφ' ᾧ μὲν ἐτάραξε πάντως χαρέντα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀντεταράχθη, μᾶλλον λυπηθέντα.

καὶ ὁ εὐλαβῆς ἠπατήθη καὶ ἀπατήσας ἐχάρη. Νόει δὲ μοι καὶ τὸν ἀπατεῶνα τὰ δύο πεπονθέναι ἐφ' ᾧ μὲν ἐτάραξε πάντως χαρέντα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀντεταράχθη, μᾶλλον λυπηθέντα.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες εἰς τὸ αὐτὸ ξέσμα τῶν ὕβρεων μὴ ἐξαφθέντας, τότε καθ' ἡσυχίαν ἐπιστάντες, ἀναμοχλεύουσι τὸ ἡγεμονικόν, ἵνα οἷς παροῦσιν εἰρηνεύσαμεν, τούτοις ἀπιούσι διαθρασυνώμεθα. Ἐπὶ οὖν ἀντιλογίαν, ἢ ὕβριν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκτελέσῃς, σεαυτὸν λογιζοῦ σφαλέντα, ἵνα μὴ ἡτυχάζων μάχην λογισμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου εὔρῃς, τοῦ μὲν ἐπονειδίζοντος τῶν ὕβρεων τὸν τρόπον, τοῦ δὲ ἀντονειδίζοντος ὡς τὰ δεινὰ καὶ σοῦ μὴ ἀνθύβρισαντος. Ὅπότεν παροξυσμῶς ἐκπικράνη τοὺς ἐν κοινοβίῳ ἀδελφούς, τότε οἱ λογισμοὶ τὸν μόνον μακαρίζειν εἰσβάλλουσιν, ἵνα τῆς μακροθυμίας κενώσαντες, καὶ τῆς ἀγάπης ἀφορίσωσιν. Ὁ δὲ μακροθυμία τὴν ὀργὴν, καὶ ἀγάπη τὴν λύπην ἀνατρέπων, πονηροῦς δύο θῆρας διτταῖς ἀνδραγαθίαις ἀνατρέπει θυμομαχοῦντας· ὁ παρακαλιῶν, καὶ γονυπετιῶν, ἵνα τὴν ὀργὴν ἀπελάσῃ, τὸν παροξύναντα, τοὺς ἀμφοτέρους ἐξ αὐτοῦ ἀπελαύνει, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς ἐκπολεμαῖ ὁ τοὺς ὀργιζομένους εἰρηνεύων· μηνιάσει δὲ τούτῳ ὀργὴν ὁμογενῶν ἐπ' αὐτῷ ἐκθρασύνων, ἅτι τὴν τῶν πλησίον εἰς ἑαυτὸν ἐδέξατο τὴν μάχην, ὁ

τὸν θρασύκαρδιον βαστάζων ἐνεκεν εἰρήνης, οὗτος ἀ
ἐκδιάζεται γενέσθαι τῆς εἰρήνης υἱός· ἀλλ' οὐκ ἐπ'
ἀνθρώπων μόνον ζητητέος ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος,
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου,
καὶ ἐν τῇ ψυχῇ.

non apud homines tantum quaerendum pacis vinculum, sed et in corpore tuo, et in tuo spiritu, et in anima,

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅταν γὰρ τῆς σῆς ταύτης τριάδος τὸν σύνδεσμον
ἐνώσης τῇ εἰρήνῃ, τότε ὡς τῆς θείας Τριάδος ἐντολῇ
ἐνωθεὶς ἀκούεις· « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ
υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. » Καὶ γὰρ ἂν τὴν ἀντεπιθι-
μον τοῦ πνεύματος σάρκα εἰρηνεύσης τοῖς πόνοις,
κλέος ἔξεις τῶν μακαρισμῶν ἐπέκεινα αἰῶνος, νική-
σας πόλεμον τὸν ἐν τῷ σώματί σου τὸν ἀντιστρα-
τευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νόου σου, καὶ αἰχμαλωτι-
ζοντά σε τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ἐν τοῖς μέλεσι
σου. Μέγας ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος ἐν ᾧ περ ἦνεται
καὶ ἡ χαρὰ φωτίζουσα τὸ ὄμμα τῆς διανοίας εἰς τὴν
τῶν κρειττόνων θεωρίαν, εἴπερ οὖν ἐπικτησώμεθα
τὴν εἰρηνικὴν ἐν τοῖς πόνοις χαρὰν, τὰ ἐπιόντα χα-
λεπὰ εὐχαρίστως δι' αὐτῆς ἀποκρουσώμεθα, καὶ τὸν
τῆς λύπης δαίμονα μυκώμενον οὐκ εἰσδεξώμεθα,
ὅστις, ἀκρωτηριάζων ἐν ταῖς θλίψεσι μάλιστα, τῇ
ψυχῇ ἐφάλλεται, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἀκηδίας χώραν
ἐτοιμάζεται ὅπως τὴν ψυχὴν σκοτίσωσι, καὶ ἅμα
τοὺς πόρους ἀναλέξωσιν. Ἔστω τοίνυν νόμος ἡμῶν
τῆς καρδίας ἔγγραφος ἡ τῆς εἰρήνης χαρὰ, καὶ τὴν
λύπην καταποντίζουσα καὶ τὸ μῖσος ἀπελάνουσα,
καὶ τὴν μῆνιν ἀφανίζουσα, καὶ τὴν ἀκηδίαν κατα-
λύουσα, καὶ τὴν λύπην ἀμείβουσα. Ἐν γὰρ τῇ εἰ-
ρηνικῇ μακροθυμίᾳ ἐμφωλεύουσα, καὶ τῇ εὐχαρι-
στείᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ ἐλλιμνάζουσα, πέλαιος ἐστὶν
ἀρετῶν τὴν ἀντιπαράταξιν τοῦ διαβόλου τῷ σταυρῷ
καταποντίζουσα. Νόει δέ μοι τὴν ἐναντίαν χαρὰν τε-
ταραγμένην ἐφίστασθαι, μή πως ἄλλην ἀντ' ἄλλης
σχισθεὶς ἀπατηθῆς κατέχειν. Συσχηματίζονται γὰρ
καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν οἱ δαίμονες ἵνα τῷ
παρασκιάζματι τὸν νοῦν ἀποπλανήσαντες, τῶν φρε-
νῶν ἀποστήσωσιν· ἐφίσταται γὰρ χαρὰ πνευματικῇ
καρδίᾳ οὐδενὸς προκειμένου, ὅτι τὸν ἡγεμόνα τῆς
κατὰ Θεὸν λύπης μετέωρον εὐρίσκει, ἔπειτα δὲ, καὶ
τῷ Πνεύματι τῆς λύπης τὴν ψυχὴν παραδίδωσιν,
ὅτι τῆς πνευματικῆς αὐτὴν χαρᾶς αἰχμάλωτον
ἐποίησε.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Φημί δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὑπηγόρευσέ τινα τῶν ἀδελ-
φῶν ἡ πείρα τῶν ζητούμενων, ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ χαί-
ρειν ἐν Κυρίῳ, χαρὰν οἰκείαν ὁ ἀλάστωρ ἀντεισάγει.
Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, τὴν ἐναντίαν τῷ νῷ
παραπειράζει, ἵνα ταῖς ἀντιστρόφοις μεταβολαῖς τῆς
τῶν κρειττόνων ἀκτίνος μερίμναις τὴν ψυχὴν ἀμαυ-
ρώσῃ. Διτταὶ τῆς κακίας αἱ λύπαι τυγχάνουσιν ἐν
ἐκάστη ἐργασίᾳ ἐπιζευγμένοι, καὶ ἡ μὲν ἐφίσταται
καρδίᾳ λυπηρᾶς αἰτίας οὐ βλεπομένης, ἡ δὲ τίκτε-
ται ἐξ ἀλλοκότων αἰτιῶν ὠθουμένη, ἡ κατὰ Θεὸν

⁴³ Matth. v. 9. ⁴⁴ Rom. vii. 23.

namque debellat iracundiae ille qui pacat iratos ;
irascetur autem isti, cognatorum iracundiam in
illum audacem reddens, quia **414** proximorum pu-
gnantem in seipsum suscepit : qui sustinet virum auda-
ci praeditum corde, enititur esse filius pacis ; verum

CAPUT VI.

Quando namque hujusce ternionis tui vinculum
pace coadunaris, tunc, utpote praeepto divinae Tri-
nitatis unitus, audies : « Beati pacifici, quoniam ipsi
filii Dei vocabuntur ⁴³. » Etenim si carnem contra
spiritum concupiscentem laboribus ad pacem rele-
geris, gloriam beatitudinum ultra saeculum ass-
queris, eo quod viveris bellum in tuo corpore mo-
tum, legique mentis tuae repugnans, ac te captivum
subjiciens legi peccati, quae est in membris tuis ⁴⁴.
Magnum est pacis vinculum, in quo simul etiam
unitur gaudium illuminans oculum intellectus ad
rerum meliorum contemplationem : si igitur acqui-
ramus pacificam gaudium in laboribus, insultantia
quaeque molesta, gratias agendo per ipsam propul-
sabinus, et maestitiae daemonem mugientem non in-
tromitemus, qui minuens vim, maxime in afflicto-
nibus, in animam irrui, et spiritui pigritiae locum
praeparat, ut (scilicet ambo spiritus maestitiae, et
pigritiae) animam obscurent, laboresque simul ex-
cerpant. Sit igitur lex in nostrum corde inscripta,
pacis gaudium, quod tam exterminat maestitiam
et iracundiam in mare demergit, tum odium repel-
lit, tum indignationem abolet, tum pigritiam de-
struit, tum denique moerorem demutat : ipsum
namque in pacifica delitescens longanimitate, et
415 gratiarum actione, atque patientia restagnans ;
mare virtutum est, contra se instructam aciem dia-
boli, cruce submergens. Intellige vero, quod con-
trarium gaudium supervenit turbatum, ne forte in-
umbratus decipiaris, ita ut teneas aliud pro alio :
configurantur enim spiritualibus gratiis daemones.
ut, cum inumbrata caligine mentem fefellerint,
eam a prudenti abducant iudicio : supervenit nam-
que cordi spirituale gaudium nulla re proposita,
quia ducem tristitiae, quae secundum Deum est, ere-
ctum, seu suspensum animo invenit, ac deinde
spiritui quoque maestitiae (quae pariter secundum
Deum est) animam tradit, quia captivam effecit
ipsam spiritualis laetitiae.

CAPUT VII.

Dico autem et hoc, ut cuidam fratri quaesitarum
rerum experientia dictavit, quod nimirum, loco
gaudendi in Domino, daemon infestus, qui mala non
obliviscenda perpetrat, econtra propriam inducit
laetitiam ; pro tristitia vero, quae secundum Deum
est, mentem ad contrariam tentat, sollicitando ut,
oppositis mutationibus, animam per sollicitudines
obscurando, rerum orbet radio meliorum. Duplices
improbitalis sunt maestitiae in qualibet conjunctae
operatione ; una quidem supervenit cordi, molesta

causa invisā; alia vero, quæ irruit, et quasi sese intrudit, gignitur inusitatis e causis, quæ secundum Deum est mœstitia, lacrywis animam revocat, non admittens letitiam ac tristitiam ex adverso existentes, imminentem autem mortem ac iudicium anxie meditatur, et inhiat, paulatim **416** hoc exspectans. Cupiditates, si quapiam frustratæ fuerint re, mœrores gignunt ac procreant; preces autem et gratiarum actiones hasce flaccidas reddunt; inter irascentes mediocris agitatur mœstitia. Qui ergo primus evigilarit, si e passione resurgat, et alteri manum excusatione porrigat, amaram repellit mœstitiam. Tristitia fit animæ morbus et carnis, et eam quidem capit captivam, hanc vero illico languere facit. Ex adversariis mœstitia generatur, e mœstitia vero indignatio, ex istis autem parturitur mente delirans conviciium: si velis mœstitiam et indignationem conculcare, charitatis amplectere longanimitatem, et simplicitatis circumindue letitiam: tuum gaudium ne sit alteri mœror: qui super injustitia gaudet, lugebit in benevolentia; et qui, injuste patiens, suffert dolores, exultans lactabitur splendide; nam quæ futura sunt, præsentibus existunt contraria.

CAPUT VIII.

In tribulationibus age gratias, eo maxime quia per ipsas opitulationis (divinæ) gratiam luculentius persentis. Sic enim dum ingruentes ærumnas agendo gratias excuties, non obscurabis splendidissimam pulchritudinem constantiæ: si quando tibi adversus carnem dæmon flagellum inflixerit, maximæ mercedis tibi conciliator comperietur, si, ut materiam gratiarum actionis, plagam susceperis. Ita namque ipsum a te dæmonem fugabis; ut autem merces tua per patientiam majori irrigetur umbre, universorum virilium laborum ipsa tua te ducem præbeat patientia, quia et pigritia per omnem nequitiam tibi **417** bellum infert, omnesque tuos considerans labores, probat, et quem non invenerit patientiæ firmiter hærentem, hunc deprimit, et inclinat ad seipsam; si vero pigritiæ dæmon ad tolerantiam laborum deficiat, rursus bene gestum facinus bestia emordet vecordiæ; si prudenti ipsum abigas securitate, spiritum quoque vanæ gloriæ in ipso repelles in tempore congregationis (scilicet sacræ). Quando tibi negligentiae superincidat spiritus, quasi onerosam ac tædiosam psalmodum decantationem animæ comprobatur, et pigritiam tanquam studio adversariam objicit, ut celeritate perveniens, carnem expandat memoriæ, uti scilicet fatigatam ex aliqua causa. Quando igitur vigiles nocte simus, ne in pigritia discumbere faciamus congregationem sacram, ne dæmones adventantes cogitationum congerant zizania, simulque cordi supersemiment; nam quando hymnorum canendorum societatem omittimus, tunc in nobis cogitationum congregamus collectionem: ante congregationem sacram e somno excitati lucis ratiocinationes prius in corde exerceamus, ut intellectu pervigili bene preparati possimus concentui psalmodum astare.

λύπη τοῖς δάκρυσιν τὴν ψυχὴν ἀνακαλεῖται, τὴν ἀπεναντίας χαρὰν τε καὶ λύπην μὴ παραδεχομένη, τὸν δὲ ἐπιόντα θάνατον μεριμνᾷ, καὶ κρίσιν· καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον κέχρησε προσδεχομένη. Ἐπιθυμίαι ἀποτυχοῦσαι φυτεύουσι λύπας· εὐχαὶ δὲ, καὶ εὐχαρισταὶ μαραινουσι ταύτας· μεταξύ ὀργιζομένων μέση λύπη δονεῖται. Ὁ οὖν πρῶτος ἐκνήψας, ἐὰν τοῦ πάθους ἀναστή, καὶ τῷ ἐτέρῳ δώσει χεῖρα, ἀπολογίζ, τὴν πικρὰν λύπην ἀπελαύνει. Λύπη, ψυχῆς ἰδὸς καὶ σαρκὸς τυγχάνει, καὶ τὴν μὲν αἰχμαλώτιδα αἶρει, τὴν δὲ ἐπὶ τόπῳ μαραινει. Ἐξ ἐναντίων λύπη γεννᾶται, ἐκ δὲ λύπης μῆνις, τίχτεται δὲ ἐκ τούτων φρενῆτις, λοιδορία· λύπην καὶ μῆνιν εἰ θέλεις συμπαιτῆσαι, τὴν μακροθυμίαν τῆς ἀγάπης ἐναγκαλίζου, καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀκακίας περιβάλλου, ἡ σὴ χαρὰ ἐτέρῳ λύπη μὴ ἔστω· ἐπ' ἀδικίᾳ ὁ χαίρων ἐν εὐδοκίᾳ θρηγῆσει, καὶ ὁ ὑποφέρων λύπας πάτχων ἀδίκως, λαμπρῶς ἀγαλλιᾶσεται· τὰ γὰρ μέλλοντα τοῖς παροῦσιν ἐναντία.

qui super injustitia gaudet, lugebit in benevolentia; et qui, injuste patiens, suffert dolores, exultans lactabitur splendide; nam quæ futura sunt, præsentibus existunt contraria.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ.

Ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχάριστος ἔσο μάλιστα, ὅτι δι' αὐτῶν τῆς ἀντιλήψεως τὴν χάριν σαφέστερον αἰσθάνη. Οὕτω γὰρ τὰς ἐπιούσας θλίψεις εὐχαρίστως ἐκτινάσσων οὐκ ἀμαυρώσεις τῆς καρτερίας τὸ λαμπρότατον κάλλος, ἐπὶ σοὶ μάλιστα κατὰ σαρκὸς δαίμων καταβράσῃ, μεγίστου σοὶ μισθοῦ πρόξενος εὐρέθη, ἐὰν ὑπόθεσιν εὐχαριστίας τὴν πληγὴν καταδέξῃ. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκ σοῦ φυγαδεύσεις. Ἴνα δὲ πλεῖστον ὁ μισθὸς σου διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐπομβρῆση, διόλων τῶν ἀνδρείων πόνων ἡ ὑπομονὴ σου στρατηγείτω, ὅτι διὰ πάσης κακίας, καὶ ἡ ἀκηδία ἀντιστρατηγεί σοι, καὶ κατασκοποῦσά σου τοὺς πόνους ἅπαντας πειράζει, ὃν δὲ μὴ εὐρὴ τῇ ὑπομονῇ ἐνηλωμένον, τοῦτον καταβαρύνει ὑφ' ἑαυτὴν, καὶ κατακάμπτει, ἐὰν δὲ δαίμων τῆς ἀκηδίας πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν πόνων ἀτονήσῃ, ἀπονοίας πάλιν ὁ ὕψος τὸ κατόρθωμα δάκνει· εἰ οὖν συνέσει τῆς ἀσφαλείας τοῦτο ἐλάσει, καὶ κενόδοξον πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἐλάσει, ἐν καιρῷ συνάξεως. Ἐπὶ σοὶ τὸ τῆς ἀκηδίας ἐπιπέτη πνεῦμα, ὡς φορτικὴν ἐπιψηφίζει τῇ ψυχῇ τὴν ψαλμωδίαν, τὸν ὄκνον, ὡς ἀντίπαλον τῇ σπουδῇ παραβάλλει, ἵνα ψαύσας τῷ τάχει τὴν σάρκα ἀνακλίνῃ τῇ μνήμῃ, ὡς κοπωθεῖσαν δῆθεν ἐκ τινος αἰτίας. Ἐπὶ οὖν ἐγρηγοροῦτες ὡς νυκτὸς μὴ τὴν σύναξιν τῇ ἀκηδίᾳ ἀνακλίνωμεν, ἵνα μὴ οἱ δαίμονες ἐπιστάντες τὰ ζιζάνια τῶν λογισμῶν συνάξωσι, καὶ ἅμα τῇ καρδίᾳ κατασπείρωσιν· ὅταν γὰρ τὴν σύνοδον τῶν ὕμνων ἀπολέσωμεν, τότε τὸν σύλλογον τῶν λογισμῶν ἐπισυνάγομεν· πρὸ συνάξεως διυπνισθέντες, λογισμοὺς φωτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ προοιμιάζωμεν, ἵνα εὐτρεπισθέντες ἔχωμεν, γρηγοροῦσιν διανοίᾳ, τῇ ψαλμωδίᾳ παρίστασθαι.

qui super injustitia gaudet, lugebit in benevolentia; et qui, injuste patiens, suffert dolores, exultans lactabitur splendide; nam quæ futura sunt, præsentibus existunt contraria.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

A

CAPUT IX.

Πῆ μὲν βραίχῃ τὸν ψαλμὸν ἐν τῇ νήψει λεκτέον, πῆ δὲ ἀδολεσχεῖν ἐν τῇ ψαλμοδίᾳ δοκιμαστέον· κατὰ γὰρ τὴν ἐνεδραν τοῦ ἐναντίου ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς μεταμορφοῦσθαι, διότι ποτὲ μὲν ἐλαύνειν τὴν γλῶτταν ὑποτίθενται, τῆς ἀκηδίας τὴν ψυχὴν περιχοῦσης, ποτὲ μελωδεῖσθαι τὰς λέξεις ἐρεθίζουσι, τοῦ νοεροῦ ὄμματος καθάπερ ἰσχὺν τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ φωτὸς λαμβάνοντος. Ὁ γὰρ τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ὑψηλῶν ἐπεκτεινόμενος ὀξυδερκέστερον ὄμμα λήψεται, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα Ἐλισσαί. Ὅταν λογισμὸς σου ἐπιστῇ καρδίᾳ πολέμιος, μὴ ἄλλα ἀντ' ἄλλων δι' εὐχῆς ἐπιζῆται, κατὰ δὲ τοῦ πολεμίου τὸ ξίφος τῶν δακρύων ἀκόνα· οὕτω γὰρ σφοδρότατως ἀν τῇ μάχῃ προσρήξωμεν, ὅλτιον αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἀποστῆναι ποιήσωμεν. Φιλοκάλει σὺν τῷ ἔργῳ τῶν χειρῶν, καὶ μάλα τῆς εὐχῆς τὴν μνήμην· τὸ μὲν γὰρ οὐ πάντοτε, τὸ δὲ ἀδιάλειπτον ἔχει τῆς ἐργασίας τὸν πόρον. Μὴ ἀναβάλλου δοῦναι τῆς εὐχῆς τὸ χρέος, λογισμοῦ ἀκούων διὰ πρόσθεσιν ἔργων, καὶ μὴ βορυβοῦ ἐν τῷ ἔργῳ ταρατῶν τὸ σῶμα, ἵνα μὴ συνταράξῃς καὶ εὐχῆς τὴν καρδίαν. Ὡσπερ ὁ ἐκτός ἡμῶν ἄνθρωπος χερσὶν ἐργάζεται πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆσαι τινα, οὕτως ὁ ἐν ταῖς φρεσὶν ἐργαζέσθω, πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆσθαι τὸν νοῦν. Τότε γὰρ οἱ λογισμοὶ τὴν οἰκείαν ἐργασίαν τῇ ψυχῇ προσφέρουσιν, ὅταν αὐτὴν ταῖς κατὰ Θεὸν ἐννοίαις ἀργὴν καταλάβωσιν. Ἀροτρία, τὰ μὲν ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸ φιλόανθρωπον, τὴν δὲ φρένα τοῦ λογιστικοῦ εἰς τὸ φιλόσοφον, ἵνα τὸ μὲν ἢ ξένων ξενία, καὶ ὀκνηρίας ἐμπρησμός, τὸ δὲ, θεωρίας στρατηγός, καὶ λογισμῶν ἀποβρασμός· τῶν λογισμῶν ταῖς ἡδοναῖς μετὰ θόρσους ἐπιπλήξωμεν, ἅπασαν εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν περιτρέποντες, ἵνα μὴ, ἡδονῇ τὰ παρ' αὐτῶν δεχόμενοι, πρᾶοι πρὸς αὐτοὺς ἀντιστρόφως γενώμεθα.

eas iracundiam convertentes, ne voluptate, ea quæ ab ipsis præveniunt, excipientes, mites erga ipsas contrario modo evadamus.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ἐτοίμαζε σεαυτὸν πρᾶον εἶναι, καὶ μαχητὴν, τὸ μὲν τῷ ὁμοφύλῳ, τὸ δὲ τῷ πολεμίῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ θυμοῦ, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἐχθρὰν ἀντιμάχεσθαι τῷ ὄρει· ἐν δὲ τούτῳ καὶ τοῦ πρᾶου τὸ ἐπιεικὲς, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀγάπην μακροθυμεῖν τῷ ἀδελφῷ, καὶ πολεμεῖν τῷ λογισμῷ. Ὁ πρᾶος οὖν ἔστω μαχητῆς διαίρουμένης τῆς πραότητος ἐκ τῶν δολοφρόνων λογισμῶν, καθάπερ καὶ τῆς μάχης ἐκ τῶν τῆς φύσεως ὁμογενῶν· μὴ ἀντιστρέψῃς τοῦ θυμοῦ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὥστε θυμοῦσθαι μὲν τῷ ἀδελφῷ, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρατος, φιλοῦσθαι δὲ τῷ ὄρει κατὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λογισμῶν. Ὁ πρᾶος, κἂν πάσῃ τὰ δεινὰ, τῆς ἀγάπης οὐκ ἐξίσταται· εἵνεκεν γὰρ ταύτης μακροθυμαῖ καὶ στέγει, χρηστεύεται καὶ ὑπομένει. Εἰ γὰρ τῆς ἀγάπης τὸ μακροθυμεῖν, οὐ τῆς ἀγάπης τὸ θυμομαχεῖν· θυμὸς γὰρ λύπην διεγείρει, καὶ μῆνιν, ἀγάπη δὲ τὰ τρία μειοῖ. Εἰ παγίαν ἔχεις ἐν τῇ ἀγάπῃ τὴν βᾶσιν, μᾶλλον πρόσεχε ταύτῃ, ἢ περ τῷ πταλοντί σε· φόβῳ, καὶ ἀγάπῃ δοῦλας τῷ Θεῷ τὸ μὲν ὡς δεσπότη καὶ και-

Alicubi quidem stridore psalmus in vigilia dicendus; alicubi vero utile censendum, assidue Psalmorum orare concentu; etenim secundum adversarii insidias, necessum est, et nos mutare formas: quia nonnunquam linguam impellere suggerunt (ii scilicet psalmi) pigritia circumdante animam, interdum profitantur ad 418 suaviter concinendas dictiones, oculo intellectuali veluti robur, et e lumine alimentum accipiente. Nam qui visione rerum excelsum protenditur, oculum acutius prospicientem, ad Elisæi exemplum, assequetur. Quando cogitatio hostilis tuum aggrediatur cor, ne alia pro aliis in oratione inquiras, at contra bellatorem, lacrymarum gladium exacuas; si enim ita validissime ad pugnam erumpamus, faciemus ut ipse celerius a nobis absistat. Honestatem cole, sed cum opere manuum maxime orationis memoriam; illud enim non semper, istud autem habet indeficiens operationis emolumentum. Ne differas orationis debitum solvere, intellectui obtemperans per operum accessum, et ne perturberis in opere corpus conturbans, ne simul cor deturbes orationis. Quemadmodum noster exterior homo manibus operatur, ut minime prægravet aliquem, ita mentis interior operetur, ut intellectum non aggravet; tunc enim cogitationes propriam operationem animæ offerunt, quando ipsam intellectionibus, quæ secundum Deum sunt, otiosam comprehenderit. Ara opera quidem manualia ad humanitatis studium, mentem vero rationalis facultatis ad sapientiæ desiderium: ut primum quidem peregrinorum sit hospitium, ignaviaque seu pigritiæ exustio, istud vero contemplationis dux, et ebullitio cogitationum; considerationum voluptates audacter increpemus, omnem in eas iracundiam convertentes, ne voluptate, ea quæ ab ipsis præveniunt, excipientes, mites erga ipsas

419 CAPUT X.

Para teipsum, ut mansuetus sis, simulque pugnator: hinc quidem contribuli; inde vero hosti: in hoc enim usus animi est concitati, nimirum in oppugnando serpentem hostiliter; in eo vero lenitas et modestia mansueti consistit, nempe in longanimitate tolerando fratrem charitative, et in debellanda cogitatione. Mansuetus ergo sis pugnator, mansuetudine divisa e cogitationibus dolosa mente pervolventibus, ut etiam divisa pugna ab his, qui natura sunt conjuncti: ne obvertas usum iracundiæ ad eum qui præter naturam est; ita ut irascaris quidem adversus fratrem secundum assimilationem serpentis, in eas vero cum serpente amicitiam juxta cogitationum assensum. Mansuetus, etsi gravia patitur, a charitate non excedit, illius enim causa longanimitate tolerat, et sustinet, et clementer se gerit, et suffert: si namque charitatis est proprium esse longanimum, non est charitatis animo commoto pugnare: ira quippe suscitatur mœrorem et odium; charitas autem hæc tria minuit. Si firmum habes

in charitate gressum, magis illi attende, quam te offendenti : timore et charitate famulare Deo ; primum quidem, uti Domino et iudici, alterum vero uti benigno erga homines, et altori : qui charitatis virtutes acquisivit, pravas in captivitatē redigit passiones ; et qui a sancta Trinitate tria ista obtinet, fidem, spem et charitatem, erit urbs triplici circumdata muro, et virtutibus, uti turribus munita. Non solum in eo, quod non accipias ab altero, charitate præditus demonstraberis, verum et in dando profuse renuntiator mundi dignosceris : dum

420 materiam præbeas, contempe para projicere semina, ne tibi pro frumento exurgat urtica. In his quæ præbes, memor esto Dei, qui dator est, et acceptor, ut tibi renuntiationis mundi mercedes imputet cum laudibus.

CAPUT XI.

Qui nihil possidet, cura vacuum vitæ percipit voluptatem ; at qui possessiones adamat, sollicitudinem habet cruciatum divitiarum assiduum : tunc coetum cogitationum captivum abiges, quando curis mundanarum sordium minime præbueris cor ; tuncque crucem sine ulla portabis distractione, quando possidendi recusaris cupiditatem ; quinimo mundanarum sordium cogitatio senectutem tibi vaticinatur, ac morbos, ita ut tuam in Deum spem cum opibus partiatur. Qui mundi renuntiationem exercere sibi proposuit, fide tanquam muro circumvalletur, et charitate corroboretur, et spe confirmetur : est namque fides, non relictio, sed meliorum rerum subsistentia in spe patientiæ, et vitæ charitate. Quando omnibus externis renuntiaris sordibus, attende a cogitationibus tenebrosis, paupertatem exprobrantibus tibi, et egestatem, et vilitatem, et dedecus tibi proferentibus, ut virtutis huius illustri in te pœnitentiam dolosa homicidæ mente operentur : si ergo prudentiæ attendas certaminis, illud potius comperies, nimirum, quod per ea corona plectitur tibi, per quæ te ipsi vituperant ; renuntians enim, propter ea renuntias certamina, propter quæ afficeris opprobriis. Ne igitur luctæ interiorum cogitationum cedas, quia non in principio **421** renuntiationis commendatur finis, at in fine patientiæ principia coronantur, nec in corporeo solum exercitio plausibus dilaudantur certamina, sed in lucta cogitationum, quod ad coronam pertinet, requiritur.

CAPUT XII.

Judica cogitationes in tribunali cordis, ut, latronibus interfectis, latronum princeps pertimescat ; etenim qui accuratus est cogitationum examinatus, præceptorum etiam est verus amator : quando igitur cogitatio inventu difficilis cor tuum invaserit, tunc magis magisque super ipsam vehementes succende labores ; aut enim calidum, uti contrarium minime ferens, aufugiet, aut ipsum tolerabit, velut ea quæ talis est recte viæ familiaris. Quin et quandoque accidit ut dæmones, bonam videlicet cogitationem tuo suggerentes cordi, statimque transfigurati, ipsi simuleat cogitationi adversari, ut ex contrarietate putes, eos etiam scire, quas corde

τῆ, τὸ δὲ ὡς φιλανθρωπίου, καὶ τροφεῖ· ὁ τῆς ἀγάπης ἀρετὰς κτησάμενος, τὰ πάθη τῶν φαύλων αἰχμαλωτίζει, καὶ ὁ παρὰ τῆς ἀγίας Τριάδος ἔχων ταῦτα τὰ τρία, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τρίτειχος ἔσται πόλις ταῖς ἀρεταῖς πυργωθεῖσα. Οὐκ ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν μόνον παρ' ἐτέρου ἀγαπητικῶς ἀναδειχθήσῃ, ἀλλ' ἐν τῷ διδόναι ἀφειδῶς ἀποτακτικῶς ἐπιγνωσθήσῃ, ἐν τῷ διδόναι σε τὴν ὕλην ἀγωνίζου τὰ σπέρματα καθαρὰ βάλλειν, ἵνα μὴ ἀντὶ πυροῦ, ἐξέλθῃ σοι κνίδη. Θεοῦ ἐν οἷς παρέχεις μνημόνευε, καὶ δότου, καὶ λήπτορος, ὅπως σοι μετ' ἐγκωμίων λογίσῃται τοὺς τῆς ἀποτάξεως μισθούς.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὁ ἀκτῆμων ἀμέριμνον ἔχει τοῦ βίου τὴν ἡδονὴν, ὁ δὲ φιλοκτῆμων μέριμναν ἔχει τὴν δόνην τοῦ πλούτου διὰ παντός· τότε δῆμον λογισμῶν αἰχμαλωτον ἐλάσεις, ὅταν ταῖς φροντίσι τῶν ὕλων τὴν καρδίαν μὴ διῶς· τότε καὶ τὸν σταυρὸν ἀπερισπάστως βαστάσεις, ὅταν τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀρνήσῃ, ἀλλ' ὁ τῆς ὕλης λογισμὸς γῆρας σοι μαντεύεται· καὶ νόσους, ἵνα σου τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα τοῖς χρήμασι μαρτίῃ. Ὁ τὴν ἀποταγὴν ἀσχεῖν προσηρημένος, πίστει τειχιζέσθω, καὶ ἀγάπῃ κραταιούσθω, καὶ ἐλπίδι βεβαιούσθω. Ἔστι γὰρ ἡ πίστις, οὐκ ἐγκατάλειψις, ἀλλὰ τῶν κρειττόνων ὑπόστασις ἐν ἐλπίδι τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆ ἀγάπῃ τῆς ζωῆς. Ὅταν ἀποτάξῃ ταῖς ἐξωθεν ὕλαις ἀπάσαις, πρόσεχε τοὺς ζοφεροὺς λογισμοὺς τὴν πέναν ἐπονειδίζοντάς σοι, καὶ ἐνδειαν, καὶ εὐτέλειαν, καὶ ἀδοξίαν σοι προσφέροντας, ἵνα τῆς τοιαύτης λαμπρᾶς ἀρετῆς μετάγνωσιν οἱ φόνιοι δολοφρόνως ἐργάσωνται. Ἐάν οὖν τῆ συνέσει τῆς ἀθλήσεως πρόσχης, μᾶλλον ἐκεῖνο εὐρήσεις, ὅτι δι' ὧν σε ὀνειδίζουσι, δι' αὐτῶν ὁ στέφανός σοι πλέκεται· καὶ γὰρ ἀποτασσόμενος, δι' ἐκείνους ἀποτάσῃ δι' ὧν ἄθλων ὀνειδίξῃ. Μὴ οὖν τῆ πάλῃ τῶν ἐντὸς λογισμῶν ἐνδύσεως, ὅτι οὐκ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς τὸ τέλος εὐφημεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς αἱ ἀρχαὶ στεφανοῦνται, οὐδὲ ἐν τῆ σωματικῇ γυμνασίᾳ μόνον οἱ ἀγῶνες συγκροτοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῆ τῶν λογισμῶν πάλῃ τὸ περὶ στεφάνου ζητεῖται.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Δίκαζε τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ βήματι τῆς καρδίας, ἵνα τῶν ληστῶν ἀναιρουμένων, ὁ ἀρχιληστής φοβηθῇ· καὶ γὰρ ὁ ὧν ἀκριθῆς τῶν λογισμῶν ἐξεταστής, ἔστι καὶ ἀληθῆς τῶν ἐντολῶν ἐραστής. Ἐπὶ οὖν λογισμὸς ἐπιστῆ σου τῆ καρδίᾳ δυσεῦρετος, τότε ἐπὶ πλεῖον συντόνους πόνους ἐπ' αὐτὸν ἐκπύρωσον· ἡ γὰρ τὴν ἱέρμην ὡς ἐναντίαν οὐ φέρων ἀποδρᾶ, ἡ ταύτην ὑπομένει ὡς οἰκτιρῶν ὧν τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ἔστι δ' ὅταν οἱ δαίμονες λογισμὸν δῆθεν καλὸν ὑποβάλλοντες τῆ καρδίᾳ, καὶ παρευθὺ μεταμορφούμενοι ἐναντιοῦσθαι ταύτῃ προσποιῶνται, ἵνα ἐκ τῆς ἐναντιώσεως, νομίσης αὐτοὺς καὶ τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας σου εἰδέναι· οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ἵνα δικάζωνται

την συνείδησίν σου κρίνειν, ὡς τῇ ἐναντιώσει τοῦ κακοῦ ἡττηθέντος τῷ καλῷ· ἔστι δὲ πάλιν ἕτε τὴν οἰκείαν σκευωρίαν ὑπεμφαίνουσί σοι ἵνα παρὰ σεαυτῷ δόξης φρόνιμος εἶναι. Ὅταν λογισμοὶ μεταστῆσωσί σε εἰς ὃν ὑπέβαλον ἔργον ἡμᾶς τόπον, τότε μεταμελεῖσθαι πάλιν ποιούσιν ἵνα ἀστάτους ἡμᾶς ποιήσωσι πανταχόθεν, καὶ ἀκάρπους. Διὸ μὴ πετάζωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους, ἀλλὰ καμπώμεθα. μᾶλλον εἰς ἡσυχίαν, καὶ κόπους, ἔτι ἐκ τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας λαμβάνουσιν καθ' ἡμῶν οἱ λογισμοὶ τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ εἰδὼς λογισμοῦ πείραν ἐν ᾧ εὐφροσύνη ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ Θεῷ, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, ἐν ἀγῶνι ἔτι βαδίζει. Ἡ τῶν τόπων μετάθεσις, ἦτω εἰς τὰ πνευματικώτερα, καὶ μὴ εἰς τὰ ἀναπαυστικώτερα· ὑπομονὴ γάρ, καὶ μακροθυμία, καὶ ἀγάπη, ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχαριστεῖ· ἀκηδία δὲ, καὶ ἐλαφρία, καὶ φιλαυτία, ἐν ταῖς ἀναπαύσεσι χαίρει. Ἀνήσυχος διὰ τῶν περὶ τὰς ὕψεις αἰσθήσεων τὴν ψυχὴν πολεμεῖται, ὁ δὲ φιλήσυχος, τὰς αἰσθήσεις φυλάσσων, τοὺς λογισμοὺς πολεμεῖ.

et levitas, et nimius sui ipsius amor gaudet in recreationibus. Qui non modeste quiescit, per sensuum visiones oppugnatur in anima; at qui modestam adamat quietem, sensus custodiens, ipse pugnat adversus cogitationes.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙ'

Τῷ οὖν διατάγματι τοῦ νόμου τῶν αἰσθήσεων τὴν τάξιν ὁ ἡγεμῶν σου συναγαγέτω, ἵνα μὴ βλέμματι, καὶ ἀκοῇ, μάστιγας κακῶν τῇ ψυχῇ σου ταραξῆς· ἐν δυσὶν οὐσίαις ὑπάρχων, ἐκάστη διανέμειν τὴν τάξιν φυλάττου, ἵνα ἡ μὲν ἀριστεύη, ἡ δὲ μὴ ἀντερῆ, καὶ τῷ τυράννῳ τὰ ἐπιτάγματα μὴ δίδου, ὅτι τῷ πυρὶ τούτου δουλέντος, καὶ τὸν ἔσχατον κοδράτην ἀποδώσεις. Ὅταν τὰ αἷτια τῶν παθῶν ἀντιπολεμῶν τροποῦσαι, μὴ σε λογισμὸς μεγαλυνέτω πονηρὸς, μὴ πως πνεύματι πλάνης πιστεύσας, καὶ τῶν φρενῶν ἐκπλαγῆς· ἐπιζητεῖ δὲ λογιστεύειν τὰς ἐφ' οἷς πονεῖς ὑπερβολὰς, ὅπως τὰ τέλη τῶν κατορθωμάτων διὰ τῶν ἔνδον μὴ κλαπῆς. Τινὲς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημισθέντες, τῷ χρόνῳ τοὺς πόνους ἡκηδίασαν, καὶ ἡ μὲν εὐφημία διώδευσεν, οἱ δὲ πόνοι ἐλύθησαν. Τινὲς δι' ἔγκλον καλῶν σκληροχούμενοι, μεγάλοι ἐνομισθησαν καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὸ συνειδὸς ἡλκοῦτο, τῆς δὲ εὐφημίας ἡ νόσος ἐνευρύνετο, οἱ δὲ λογισμοὶ τῶν τραυμάτων τὴν ψυχὴν ἀποπλανῶντες ἐν ταῖς εὐφημίαις τοὺς πόνους ἀπέφερον. Ὅπηνίκα ταῖς παρὰ ἀνθρώπων τιμαῖς οἱ πονικώτατοι πλουτήσουσι, τὸ τῆνικαῦτα καὶ τὰς ἀτιμίας οἱ δαίμονες σκευάσαντες ἐπάγουσιν, ἵνα, ἀπὸ τῶν τιμῶν ὄντες, τὰς ἀτιμίας μὴ φέρωσι, καὶ τὰς ὕβρεις μὴ βαστάσωσιν. Ὅταν ἐφ' ἀμαρτίαις μεγάλην μετάνοιαν διδῶς, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν πόνων μεγαλύνοντες ἀμαρτίας σμικρύνουσιν, καὶ πολλάκις τῇ λήθῃ καλύπτουσιν, ἢ καὶ συγκεχωρησθαι ταῦτα σημαίνουσιν, ἵνα ὑπερβούς τοῖς πόνοις, μὴ ἀναλογίζῃ τῶν πταισμάτων τοὺς θρήνους τοὺς κατ' αὐτῶν ὠρῦεσθαι πλειόνως.

aut etiam ista fuisse dimissa significant, ut, paulatim cedens laboribus non aestimes, quod lamenta debeant amplius in ejulatus erumpere adversus ipsa delicta.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'

Ὁ δὲ τὰ προσπεσόντα πάθη πικτεῶν ἐκκλύει,

A pervolvit cogitationes; neque vero id solum, sed ut diligenter, ad effectum tuam judicandi conscientiam, quasi malo devicto ex contrarietate facta bono: rursusque contingit, quod nonnunquam propriam tibi tuam solertem ob oculos ponant observationem, ut apud teipsum videaris prudens esse. Quando te cogitationes transferunt eum in locum, quem nos amare suggessere, tunc denuo poenitere faciunt, ut undique nos instabiles reddant ac infructuosos. Ideo non extendamus nosmetipsos de locis in loca, sed potius ad quietem taciturnam vergamus et ad labores, quia e nostra ipsa pigritia adversus nos robur assumunt cogitationes. At ille, qui bene novit cogitationis experientiam, in quo vocatus fuit loco, in ipso apud Deum permaneat; qui vero nescit, adhuc in certamine progreditur. Locorum translatio sit ad ea, quae magis habentur spiritualia, et non ad ea, quae ad requiem sunt aptiora: patientia namque, et longanimitas, et charitas in ærumnis gratias agit; pigritia vero.

et levitas, et nimius sui ipsius amor gaudet in recreationibus. Qui non modeste quiescit, per sensuum visiones oppugnatur in anima; at qui modestam adamat quietem, sensus custodiens, ipse pugnat adversus cogitationes.

CAPUT XIII.

Igitur, juxta legis sanctionem, dux tui sensuum colligat ordinem, ut nec obtutu, nec auditu, animam tuam vitiorum obturbes flagellis: cum in duabus essentialibus subsistas, observa ut unicuique suum distribuas ordinem, ita ut una quidem fortissime dimicet, altera vero non contradicat, et ne iniquo principi mandata concedas, quia, eo igni tradito, ultimum etiam reddes quadrantem. Quando adversus passionum causas belligerans, eas in fugam vertas ac vincas, ne te maligna ad magnitudinem evehat cogitatio, ne forte, spiritui erroris fidem adhibens, mente quoque obstupescas; conare autem, eas rerum, in quibus laboras, exsuperantias computare, ne, per interiora, facinorum recte gestorum sine defrauderis. Quidam ob res bene patratas laudibus concelebrati, procedente tempore, labores neglexerunt; et applausus quidem laudum cum sonitu abiit, labores vero dissoluti perierunt. Aliqui ob tumorem vitiorum obdurati, **423** magni fuerunt existimati, et animæ quidem exulcerata erat conscientia, morbus vero faustæ acclamationis dilatabatur; quin et cogitationes animam e vulneribus aberrare facientes in faustis ominibus diripuerunt labores. Ubi, qui laboriosissimi sunt, honoribus ab hominibus provenientibus ditati fuerint, tunc et dæmones apparentes inferunt opprobria, ut, honoribus dejecti, dedecora non sufferant, et contumelias non comportent. Quando propter peccata magnam agis poenitentiam, tunc cogitationes magni facientes certamina laborum, peccata extenuant, ac sæpius oblivione obtegunt,

aut etiam ista fuisse dimissa significant, ut, paulatim cedens laboribus non aestimes, quod lamenta debeant amplius in ejulatus erumpere adversus ipsa delicta.

CAPUT XIV.

Qui vero, ut passiones incursantes excindat, ve-

lat acer pugil decertat, plures armatos, quam sint A
 pasiones, ad pugnam velut dux exercitus prove-
 lit. Ne obliviscaris quod peccaveris, licet pœnitentiam egeris, sed luctum peccati tui habeas pro memoria ad tui humiliationem, ut humiliatus superbiata necessario excindas. Si quis eorum, qui patrarunt injusta, vitam voluerit ad optimam convertere frugem, ex adverso suorum se sistat actum cum meliorum mutatione; etenim qui actum e contra unicuique opponit malitiæ, virtutum provida pharetra sagittis configit draconem; bestie vero istius acutissima armatura est vana gloria, quæ laboris 424 transfigit jaculis, quam qui occultis operum quasi militum imperatoris artibus præoccupat, approximavit, ut dejiciat omne caput diaboli; tuorum laborum aiomata obsigna silentio, ne per linguam soluta a gloria diripiantur; linguam tuam occulta modo exercitationis practico, seu in agendo posito; silens etenim testes sortieris labores vitæ tuæ fide dignos convictores. Qui non habet quibus a presentibus laboribus testimonium unquam de se feratur, ne testimonium sibi ipsi lingua perhibeat: quidam enim cum duritia laborum seipsos exuerint, veluti tegumentum desidiæ præbentes instabiliter non presentibus operibus manifestos testes, præteritorum temporum objiciunt actiones. Quemadmodum ab hominibus tua occultas peccata, ita et ab ipsis labores tuos absconde: quidquid enim æmulum est secretorum cordis, et supplantationes, quæ clam sunt, luctæque certaminum reparationes, adversus eas ipsas e contra te fulciunt; si vero delicta cum securitate abscondimus, et labores, qui adversus ea sunt, e converso detegimus, parum tuto utrisque contraria operamur. At verecundaris turpium gestorum publicationem, ne forte facias, ut sint dedecori et contemptui, quæ sunt animæ tuæ utilia. Timeto etiam ostentationem laborum, ne forte crimena, quod sit hominibus complacendo, afferat animæ exitium: si vero et soli Deo manifestas turpitudinis tuæ peccata, ne hominibus patefacias, quæ adversus ea suscepisti certamina, ut non censeantur esse jam victoriæ coronamenta.

425 CAPUT XV.

Qui vim ad labores a gratia suscipiunt, ne velut e proprio robore, illam habere sese opinentur; auctor enim bonorum omnium nobis est sermo mandatorum, sicut et malorum, qui fraudulentus est deceptor; eorum igitur, quæ bene perfeceris, Deo auctori bonorum gratiarum actionem offer; quæ vero mala tibi perturbationem afferunt, in eum projicias, qui causa fuit principalis. In fine cujusque studii ei, qui te melior est, offer gratiarum actionem, ut oblatione tua legitime prolata, malitia pudore suffundatur: nam qui operationi gratiarum actionem conjunxerit, thesaurum cordis habebit, qui diripi nequaquam poterit, utpote qui duplicem murum adversus malitiam in turris altitudinem amplificavit. Laudabilis is vir, qui activæ vitæ cognoscitivam connectit, ut ex ambobus fontibus animæ prædium

πλείονας παθῶν ὀπίστας ἐπιστρατηγίαι· τῇ μάχῃ·
 Μὴ ἀμνησθῆναι πταισῆς, καὶ μετανοήσης, ἀλλὰ μνήμην ἔχει τῆς σῆς ἀμαρτίας τὸ πένθος πρὸς ταπεινώσιν σου, ὅπως, ταπεινωθεῖς, τὴν ὑπερηφανίαν ἀνάγκη ἐκκόψῃς. Εἴ τις τῶν ἀθεσμα θρασυάντων βούλοιο μεταβιῶσαι ἀρίστως, κατ' ἀντικρυς τῶν πράξεων στήτω ἐναλλαγῇ τῶν κρείττωνων· καὶ γὰρ ὁ τὴν ἀντικρυς πρῶξιν τῇ ἐκάστη πονηρίᾳ ἀνθιστῶν, τῇ συνετῇ τῶν ἀρετῶν βελοθήκη τοξεύει τὸν δράκοντα, τοῦ δὲ θιγρὸς ὀξύτατον ὄπλον ἐστὶν ἡ κενοδοξία, τοὺς πόνους κατατοξεύουσα, ἥνπερ ὁ ταῖς χρυπταῖς τῶν ἔργων στρατηγίαις προκαταλαβὼν, ἤγγισεν ἅπασαν τὴν τοῦ διαβόλου κατενέγκαι κεφαλὴν. Τὰ ἀρώματά σου τῶν πόνων σφράγισον τῇ σιγῇ, ἵνα μὴ γλώττη λυθέντα ὑπὸ δόξης κλαπῶσι· κρύπτει σου τὴν γλῶτταν ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ἀσκήσεως τρόπῳ· καὶ γὰρ σιγῶν, μάρτυρας σχοίης τοῦ βίου τοὺς ἀξιοπίστους συμβιώτας σου πόνους. Ὁ μαρτυρεῖσθαι ἀπὸ τῶν παρόντων πόνων οὐκ ἔχων τίσι ποτὲ, ἑαυτῷ μὴ γλώττη μαρτυρεῖτω· τινὲς γὰρ τῶν πόνων τῆς σκληρουχίας ἑαυτοὺς ἐκδύσαντες ὡς προκάλυμμα τῆς ὀχθυμίας τῶν ἀπελθόντων χρόνων τὰς πράξεις παραβάλλουσι μάρτυρας ἐκδήλους ἔργοις οὐ παροῦσιν ἀθεθαίως παρέχοντες. Ὡς περ ἐκ τῶν ἀνθρώπων κρύπτεις σου τὰς ἀμαρτίας, οὕτω καὶ τοὺς πόνους ἐξ αὐτῶν ἀποκρύπτει· καὶ γὰρ τὸ ἀντίτεχνον τῶν κρυφίων τῆς καρδίας, σκελισμάτων τὰ κρυφῆ, καὶ τὰ ἀναπαλαίσματα, κατ' αὐτῶν ἀντιστρίβουσι· εἰ δὲ τὰ μὲν πλημμελήματα μετὰ ἀσφαλείας ἀποκρύπτομεν, τὰ δὲ κατ' αὐτῶν πονήματα σφαλερῶς ἀνακαλύπτομεν, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις τὰ ἐναντία ἀναπραττόμεθα. Ἄλλ' ἐπισιχύνῃ τῶν αἰσχυρῶν τὴν δημοσίευσιν, μήπως ὄνειδος, καὶ ἐξουδένωσιν ποιήσῃ τὰ τῆς ψυχῆς σου σύμφορα. Φοβοῦ καὶ τῶν πόνων τὴν ἐπίδειξιν, μή πως ἔγκλημα ἀνθρωπάρεσκον κομίσῃ τὸν τῆς ψυχῆς ὀλεθρον· εἰ δὲ καὶ μόνῳ Θεῷ ἐκφαίνεις τὰ τῆς αἰσχυρίας παραπτώματα, μὴ ἀνθρώποις ἐκφαίνῃς τὰ κατ' αὐτῶν ἀνταγωνίσματα ἵνα μὴ νομισθῶσι, νίκης εἶναι στεφανιώματα.

adversus ea suscepisti certamina, ut non censeantur

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΕ'.

Οἱ τὴν δύναμιν τῶν πόνων ἀπὸ τῆς χάριτος λαμβάνοντες μὴ ὡς ἐξ οἰκείας ἰσχύος ἔχειν ταύτην νομίζετωσαν· αἴτιος γὰρ ἀπάντων τῶν καλῶν ἡμῖν ἐστὶν ὁ τῶν ἐντολῶν λόγος, ὡς περ καὶ τῶν κακῶν ὁ ἀποβολῶν ἀπατηλός. Ὡς περ οὖν διαπράττει καλὰ, τὴν εὐχαριστίαν τῷ αἰτίῳ τῶν καλῶν πρόσφερε· ἃ δὲ διολχεῖ σοι κακὰ, τῷ ἀρχηγέτῃ τούτων πρόσριπτε. Πάσης πραγματοείας τὸ τέλος πρόσνεμε εὐχαριστίαν τῷ κρείττονι, ἵνα τῆς προσφορᾶς σου νομικῶς προσεγγείης· ἡ κακία κατασιχύνηται. Ὁ γὰρ τῇ πράξει τὴν εὐχαριστίαν συνάψας, ἀπόρθητον ἔξει τὴν θησαυρον τῆς καρδίας, διπλοῦν κατὰ τῆς κακίας πυργώσας τὸ τεῖχος. Ἐπαινετός οὗτος ἀνὴρ ὁ τῇ πρακτικῇ τὴν γνωστικὴν συζεύξας, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων πηγῶν τὸ τῆς χυχῆς χωρίον ἀρδεύοιτο πρὸς ἀρετὴν· ἡ γὰρ γνωστικὴ πτεροῖ τὴν γαστράν οὐσίαν

τῆ τῶν κρειττόνων θεωρία, ἡ δὲ πρακτικὴ νεκροῖ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν πάθος, κακίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν· οἱ οὖν διὰ τῶν ἀμφοτέρων τούτων τῆ πανοπλίᾳ περιπεφραγμένοι, εὐκόλως κατεπιθήσκονται λοιπὸν τῆς τῶν δαιμόνων πονηρίας. Οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τῆ ψυχῆ πολεμοῦσι, κακῆνοι χαλεπωτέρως διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀντιπολεμοῦνται, καὶ δειλιῶντες προσίσαι λοιπὸν τῆ μάχῃ κραταῖον τὸν στρατηγὸν τῆς πυγμῆς ὑφορῶντες. Εἰ βούλει στρατηγήσαι κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν δαιμόνων, ἡσυχίᾳ φράττε τὰς τῆς ψυχῆς σου πύλας, θίγε δὲ καὶ τὸ οὖς σου τοῖς τῆς πατροσύνης λόγοις, ἵνα τότε μᾶλλον λογισμῶν ἀκάνθας μαθὼν ἐμπρήσης, ἐπὶ πατρικῆς νοουσίας ἀκροᾶσαι. Μὴ τῶν ἔργων ἔσο δικαστῆς, ἀλλὰ τῶν ῥήσεων ἐξεταστῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

*Ἔθος γὰρ τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῖς εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ νοουμένου σε ἀπάγειν, ἵνα δεινὸν σε τούτου καταστήσαντες κριτὴν, τῆς ἐπιωφελοῦς νοουσίας ἀποστήσωσι. Μὴ ἀπαναίνου νοουτούμενος, κἂν γνωστικῆς ὑπάρχῃς· ἐὰν γὰρ τὸ πρακτικὸν τῆς γνωστικῆς ἀποζευχθῆ, χρεῖα τοῦ ζευγνύοντος τὴν ὀποτέρων τῶν ἀρετῶν ἀρμονίαν τῆ φρικτῆ τῆς κρίσεως δίκη. Ὁ τὴν πατρῴαν ἐντολήν ἐκ τοῦ ὠτός ἐκτινάσσων, καὶ νομικῆς ἐντολῆς παρήκουος ἔσται, μὴ μόνον καταρθώματα Πατέρων τερπόμενος λάλει, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐργάτην τούτων πονικώτατον ἀπαίτει. Ὁ πονικώτερον ἐπιζητῶν οἶός τε οἶον πόνον λογισμὸς ἀντίκειται, τεχνίτης ἐν πάλῃ κατὰ τῆς πλάνης εὐρίσκειται, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς νοεροῖς σου πόνοις, οἷς ἐὰν ἐλλίψῃ, ὁ τοῦτον συλήσας ἀντ' αὐτοῦ παρεισδύει. Μνήμονε τῆ συνέσει τῶν πόνων συντηρεῖν τὴν καρδίαν, μήπως ἡ λήθη τῆς τῶν κρειττόνων μερίμνης ταύτην συλήσασα τῆ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσίᾳ παραδῶ· ἡ γὰρ λήθη τῆς αἰχμαλωσίας προσπηδᾷ τῆ κακίᾳ, ἵνα ὑπ' ἐκείνης τοῦ νοῦ κλαπέντος, ἐτοίμως αὐτὴ πάρεισέλθοι, νοῦς κλεπτόμενος ἀπὸ Θεοῦ, καὶ μνήμης μακρυνόμενος, καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων ἀδιαφόροις ἀμαρτάνει· ἀκοὴν γὰρ καὶ γλῶτταν ὁ τοιοῦτος ἀδυνατεῖ παιδαγωγῆσαι, ὅτι τὸ φίλτρον τῶν πόνων ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐξαφῆκεν. Ὁ φιλῶν ἐξακούειν τοῦ ψέγοντος τὸν δεῖνα, δυοὶ συνεργοῖς πνεύμασι συνεργοῦσιν οἱ δύο· ἡ γὰρ κακηκοῖα τῆς κατηγορίας συνεργὸς τυγχάνει, καὶ ἐρῶσιν ἀλλήλων εἰς λύμην καὶ δίας.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Ἐκ τῶν καταλαλιῶν τὰ ὠτά σου φράξον, ἵνα μὴ διττῶς σὺν αὐτοῖς ἀνομήσης, σεαυτὸν μὲν δεινῶ πάθει ἐθελῶν, γλωσσαλγεῖν δὲ ἐκείνους οὐκ ἀνακόπτων. Ψυχὴν τῶν κρειττόνων ὁ φιλοσκώπτῃς ληστεύει, σαθρὰν ἀκοὴν διαβολαῖς διορύπτων· ὁ δὲ διαδρῶν τῆν τοῦ πέλας λοιδορὸν γλῶσσαν, καὶ τὴν οἰκείαν λοιδορίαν φυγαδεύει· ἡδεῖς ἀκοῆς ὁ τῷ λοιδορῷ παρέχων, ἴδον θερὸς τοῖς ὠσίν ὀρέλλει. Μὴ γεύσθῃ τὸ οὖς σου τῆς

A irrigetur ad virtutem; cognoscitiva nempe alis provehit intellectualem essentiam ad meliorum rerum contemplationem; activa vero mortificat membra, quæ sunt super terram, scortationem, impuritatem, passionem, malam concupiscentiam; qui ergo omnium harum ambarum circumsepti sunt armatura, facile deinceps adversus dæmonum pravitatem consurgent: dæmones animæ bellum inferunt per cogitationes, et illi molestius econtra per patientiam oppugnantur; unde timido procedunt animo ad prælium, pugnae ducem suspicantes potentem. Si volueris adversus dæmonum turmam bellum gerere, quiete modesta sopito portas animæ tuæ, auremque tuam sermonibus tange paternitatis, ut nimirum **426** tunc magis addiscens cogitationum spinas succendas, quando paternas audieris admonitiones: non operum sis iudex, sed verborum examiner.

CAPUT XVI.

Solent nempe hujuscemodi cogitationes te ad aptitudinem gestuum admonentis abducere, ut hujus te peritum constituentes iudicem a perutili avertant admonitione. Non recuses admonitus, quamvis fueris cognoscendi facultate præditus; si etenim quæ practica est facultas a cognoscitiva disjungatur, opus est eo, qui conjungat ambarum virtutum concordiam tremenda iudicii justitia. Qui paternum mandatum excutit ex aere, præcepto quoque legali erit inobediens: non solum eloquere cum delectatione fratrum res bene gestas, sed et teipsum factorem earum laboriosissimum repose: qui laboriosius inquirat qualis quali labori cogitatio ex adverso opponatur, solers artifex in lucta contra deceptionem reperitur: inter universos autem tuos intellectuales labores, pro eo, in quo defeceris, subingreditur, qui ipsum rapuerit. Cor memento conservare laborum prudentia, ne forte meliorum rerum oblivio eam rapiens, in cogitationum tradat captivitatem; oblivio namque captivitatis assilit malitiæ, ut ab illa furto quasi subtracta mente, ipsa prompto subintret; mens cum a Deo sublata fuerit, et a memoria procul submota, per exteriores sensus peccat etiam indifferenter: hujuscemodi nempe vir auditum atque linguam minime potest regere, quia laborum **427** voluptatem ab exterioribus quasi instigatus dimisit: qui amat audire eum, qui unum talem vituperat, ambo cooperantibus duobus spiritibus cooperantur; nam auditio mali cooperatrix est maledicentiæ, et ad cordis perniciem amore se invicem prosequuntur.

CAPUT XVII.

Ex oblocutionibus tuas obsepî aures, ne b'fariam cum ipsis perpetres iniquitatem, teipsum quidem passioni assuefaciens, illos vero, ne lingua promant venenum, minime reprimens. Qui gaudet dieteriis, et scommatis, deprædatur animam eorum, qui meliores sunt, calumniis marcidum effodiens auditum; qui autem effugit linguam proximi conviciatricem, proprium etiam fugat convicium: qui con-

viciatori suaves et faciles præbet auditus, auribus emulget feræ venenum. Non gustet auris tua medicamentum istud amarum, ne forte tale tu quoque alteri propinqueris; ne fascines oblocutionibus aurem tuam, ut, passioni divenditus, multimodis non inservias passionibus; una quippe e multis passio, cum in te locum invenerit, in idem stabulum alias quoque subintroducitur: tunc multitudo vitiorum mens gubernatrix in servitutem redigitur, quando passioni adnexa labores disjunxerit. Qui aliorum derisiones conatur examinare, sui ipsius actiones re ipsa non perscrutatur. Ne derideas vita functum ut qui negligenter vixerit, ne, quasi ex consuetudine acerbus esses, et amarus viventium iudex, fias quoque demortui. Ne peccantibus jactatorio attendas animo, te veluti iudicem extollendo, sed tibi ipsi attende **428** vigilantiam, actuumque tuorum probatrice consideratione; dum peccaveris, anxius gеме, et cum rem bene gesseris, ne inliseris; nec te magnifice jactes, quod nullatenus sis contemnendus, ut, velut ornamentum, non induas vitium. Aliqui etenim, cum ob devotam religiositatem dignosci non possent, festinarunt ut saltem ob vitium sic dignoscerentur; alii, proveci ex invidia, prætextus e summo jaculantur, et eos qui virtutibus stabiliti sunt pro nihilo ducunt. Quidam ob mala rumore circumstantis vulgi celebrati, gravem honestamque circuminduunt vitam, non ut prava lugeant peccata laboribus, sed ut vituperiorum obumbrent rumores.

Verum tu ne te decipienti placere gloriabundus enitaris, nec, quod decipiaris, gestias lætitia; nam, si propter nudum nomen studiosa quæque consecraris, non pro Deo, sed pro hominibus operaris: ne absque labore viventi confidentiam præbeas, licet ea de re magnum ostendet nomen; is nempе amicus ad personæ gratiam est, fitque tempus ejus accusator.

CAPUT XVIII.

Timentem amicum irrisorem habeas, ut tuorum invenias delictorum tutamen. Quando amicus tuus a fausto tuorum laborum omine superatus ad invidiam se vertit, ita ut coram circumstantibus vanæ gloriæ verbis tuos ejaculetur labores, quæ tuam decurrentem gloriam dieteris de te jactis obumbret: tunc ne, illius invidiæ attendens, mordearis, ut amarum venenum animæ tuæ non elicias; hoc enim opus est Satanæ, ut illum quidem inflammet invidia, te vero amaritudine consumat. At potius humiliemur, et honore tales istos præveniamus, perque mensam æmulatione efferatum **429** animi sensum mansuefaciamus: ne, tanquam ex alia persona, invidia vituperes amicum, ut quasi ex alio videlicet ore ipsum reprehendens, te ipsum velut innocentem facias, et velut irreprehensum exaltes. Hæc est enim transfiguratio Satanæ, qui ex persona serpentis Altissimum vituperabat, ut, quasi ex alio videlicet ore sui ipsius Deo attribuens invidiam, ipse tanquam invidiæ expers existimaretur: ne, quasi velles subjectum habere fratrem, tentes ejus peccatum deprehendere, ut non inveniaris Satanæ cooperator. Qui peccavit, non observet, quod et alii dicunt vel peccant, ac si non solus foret, qui

Α-πικρῆς ταύτης ἀντιδότου, μή πως τοιαύτην καὶ σὺ συγκεράσης ἐτέρῳ, μὴ γοητεύου καταλαλιαῖς τὸ οὖς σου, ἵνα μὴ πάθει πραθεῖς, πολυπαθεῖς δουλεύσης· ἐν γὰρ τῶν πολλῶν πάθος τόπον ἐν σοὶ εὐρίων, εἰς τὸν αὐτὸν σηκὸν καὶ ἄλλα συνεισφέρει· τότε πλήθει κακῶν ὁ ἡγεμὼν δουλοῦται, ὅταν πάθει ζευχθεὶς τοὺς πόνοὺς ἀποζεύξῃ. Ὁ τὰς ἐτέρων σκέψεις περιώμενος ἐρευνᾷ, τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἐργῶ οὐκ ἐρευνᾷ, μὴ ὡς ἀμελῶς ζήσαντα, τὸν ἀποδιώσαντα σκώπτει, ἵνα μὴ ὡς ἐκ συνηθείας τῶν ζώντων, καὶ τοῦ νεκροῦ γένῃ πικρὸς δικαστῆς· μὴ τοῖς πταίουσιν ἔπεχε λογισμῶ ἀλαζόνι ἐπαίροντί σε ὡς δικαστὴν, ἀλλὰ σαυτῶ πρόσεχε λογισμῶ νήφοντι, καὶ τῶν σῶν πράξεων δοκμαστῆ. Στένε πταίων, καὶ μὴ φυσῶ κατορθῶν ἀκατὰ φρόνητος εἶναι μὴ μεγαλαύχει, ὅπως μὴ ὡς κόσμον κακῶν ἐνδύσῃ. Τινὲς γὰρ ἀπὸ εὐλαθείας μὴ δυνάμενοι γνωσθῆναι, ἔσπευσαν, κἂν ἀπὸ κακίας οὕτω γνωσθῆναι· ἕτεροι δὲ αὐξηθέντες τῷ φθόνῳ, προφάσεις ἀκροβολοῦσι, τοὺς εὐσταθοῦντας ταῖς ἀρεταῖς ἐξουθενοῦσι. Τοῖς περίεξ τινὲς εἰς φαῦλα θρυλλοῦμενοι, βίον σεμνὸν ἀμφιέννυνται, οὐχ ἵνα τὰ φαῦλα πταίσματα τοῖς πόνοις θρηνήσωσιν, ἀλλ' ἵνα τῶν ψόγων τὰς φήμας σκιάσωσιν. Ἀλλὰ μὴ τῷ ἀπατῶντί σε καλλωπίζου, μηδὲ τῷ ἀπατάσθαι ἐναγάλλου· ἐάν γὰρ δι' ἔνομα ψιλὸν τῶν σπουδαίων ἐφάπτη, οὐ Θεῶ, ἀλλὰ ἀνθρώποις ἐργάζῃ, μὴ παρῶρησιαν ἄγε τῷ ἀπόνως βιοῦντι, κἂν ὄνομα τούτῳ μέγα πομπεύῃ· ἔστι φίλος πρὸς προσώπου χάριν, καὶ χρόνος κατήγορος τούτου γίνεται.

C

ΚΕΦΑΛ. III.

Δεδοικότε φαίλον σκώπτην κτῆσαι, ἵνα σκέπην εὐρηῆς τῶν σῶν πταισμάτων, τὸ δὲ φθονούμενον ἐν σοὶ κρύπτε μᾶλλον τοῦ φθονοῦντος. Ὅταν ὁ σὸς φίλος ταῖς σαῖς τῶν πόνων εὐφημίαις ἐλαττοῦμενος εἰς φθόνον ἐκτραπῇ, ὡς καὶ τοῖς περίεξ ῥήματα κενοδοξίας ἀκοντίζειν σου τοῖς πόνοις, ὅπως τὴν διατρέχουσαν περὶ σοῦ δόξαν συσκιάσῃ τοῖς σοῖς σκώμμασι, τότε μὴ τῇ ἐκείνου βασκανίᾳ προσέχων δηχθῆς, ἵνα μὴ ἴδῃ πικρὸν τῇ ψυχῇ σου σιφωνίσσης. Τοῦτο γὰρ ἔργον τοῦ Σατανᾶ, ἵνα ἐκείνον μὲν τῷ φθόνῳ ἐκπυρῶσῃ, σὲ δὲ πικρῆ ἀναλώσῃ. Ταπεινώμεθα δὲ μᾶλλον, καὶ τῇ τιμῇ τοὺς τοιοῦτους προηγώμεθα ἐξημεροῦντες αὐτῶν, καὶ διὰ τραπέζης τὸ ἀγριωθὲν τῷ ζήλῳ φρόνημα. Μὴ ὡς ἐξ ἐτέρου προσώπου φέγε ζήλῳ τὸν φίλον, ἵνα ὡς ἐξ ἄλλου δῆθεν στόματος φέγων ἐκείνον, σαυτὸν ὡς ἀθῶον ποιήσης, καὶ ὡς ἀφύγον ὑψώσης. Τοῦτο γὰρ μετασχημάτισμα τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἐκ προσώπου ὄψεως τὸν Ἰψιστον φέγοντος, ἵνα ὡς ἐξ ἐτέρου δῆθεν στόματος τὸν ἑαυτοῦ φθόνον τῷ Θεῷ προσάψας, αὐτὸς ὡς ἀφθονος νομιζῆται. Μὴ ὡς ὑπόδουλον θέλων ἔχειν τὸν ἀδελφὸν, πειρῶ τοῦτου πταῖσμα καταλαβεῖν, ἵνα μὴ συνεργὸς εὐρεθῆς τοῦ Σατανᾶ. Ὁ πταῖσας, καὶ ἐτέρους λέγειν, ἢ πταῖειν μὴ ἐπιτηροῖτω, ἵνα ὡς μὴ μόνος ἢ συμπεσῶν

D

τῷ κακίῳ, ὅπερ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ διαβόλου πρῶτον A καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν. Ἐστὼ δὲ μεταμελούμενος ἐφ' οἷς ἀτόποις ἔπραξεν ἔργοις· τὸν τῆς λύπης θρῆνον κατ' αὐτῶν ἐπιγινώσκων, ἐπισπάσεται δὲ καὶ τὴν πρωτοστάτην τῶν πόνων ἡσυχίαν, φαίνουσαν αὐτῷ τὴν πολυόμματον τῶν ἀρετῶν θεωρίαν. Ὁ ἡτυχάζων τῇ γλώττῃ, κατὰ τῶν λογισμῶν ἀνδριζέσθω· ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία οὐκ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ δείκνυται μόνον τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν ἀνδραγαθίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὕβρεων, καὶ ἀδικιῶν εὐσταθείᾳ· ἐντεῦθεν γὰρ αἱ δεινὰ μαστιγῆς τοῦ διαβόλου περιτινάσσονται ἐν ταῖς συντυχίαις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Μὴ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ καρδία τηρεῖσθω, τοτὲ γὰρ ἀμαυροῦται τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα τῷ τῆς ἀρεσκείας δαμάτι, τοῦ νοῦ παυσομένου. Ἐστὼ σοι πηρὸς ὁ νοῦς περὶ τὰ αἰσχρὰ, Κύριος γὰρ σοφοὶ τοὺς τοιοῦτους τυφλοὺς, διορατικὸς δὲ περὶ τὰ κάλλιστα, ἵνα ἐκτυφλώτῃ περὶ τὰ κάκιστα. Νόει δὲ μοι, πορνείας εἶναι δύο ἐν διαιρέσει ἐξυγωμένας, τὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος· ὅταν λογισμὸς πορνείας τῷ πνεύματι σοι μίγνυται, τότε ἐκτυπώματι πλάνης ἡ ψυχὴ σοι συγγίνεται. Προσώπῳ θηλείας σχηματίζεται δαίμων, ἵνα φαρμάξῃ τὴν ψυχὴν μετ' αὐτοῦ συμμιγῆναι· μορφῆς γλύμμα φορεῖ ἄσαρκος δαίμων ἵνα λογισμῶ ἀκολάστῃ τὴν ψυχὴν ἐκπορνεύσῃ. Μὴ οὖν τυγαλύπτου εἰδωλείψ ἀνυπάρκτω, ἵνα μὴ καὶ τῇ C σαρκὶ τὸ ὁμοίον δράσῃς, πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν οἱ τοιοῦτοι οἱ τὰς ἔνδον μοιχείας τῶν πνευμάτων τι σταυρῷ μὴ σοδοῦντες. Αἵχιζε τοὺς λογισμοὺς ἀσιτία βρωμάτων, ἵνα μὴ πορνεία, ἀλλὰ πείνη λαλώσῃ· εὐχῆς ἀγρυπνίᾳ στήσον δάκρυον, ἵνα βοήθειαν λάβῃς τοῦ παρόντος πολέμου. Ἐν καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου τὰς κλήσεις τῶν ἐστιστόρων παραιτήσαι, καὶ τὸν μὲν ξένον ἐπιστάντα ὑπηρέτων ἀναπαύσεις, σεαυτὸν δὲ περιχεκαλυμμένως, ἀσιτία περιφράξεις. Διπλοῦς ἔστω σοι τῶν ἀμφοτέρων ἔργων ὁ μισθὸς ἐνὶ ἑκάστῳ τὸ πρακτικὸν δι' ἀρετὴν ἀπονέμοντι· μὴ ἕνεκεν γαστρὸς συνέσθῃς τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἕνεκεν Χριστοῦ συναυλίζου τῇ ἀγάπῃ. Κόρος σιτίων λογισμοὺς σιτίζει, καὶ μέθυσος ὕπνον φαντασίας ποτίζει. Τέθνηκε μετὰ τὸν φάραγγα τῆς τρυφῆς ἡδονὴ D καὶ πνεῖ ἐν τῷ τάφῳ τὰ τῆς γαστρὸς λαγνεύματα. Οἱ πόνοι τῆς κληρουχίας τελευτῶσιν εἰς ἀνάπαυσιν, οἱ δὲ τρόποι τῆς τρυφῆς τελευτῶσιν εἰς κατάκαυσιν. Ὁ τῆς σαρκὸς τὸ ἄνθος τῇ ἀσκήσει μαραίνων καθ' ἡμέραν ἐν τῇ σαρκὶ μελετᾷ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν. Καρδίας λογιστεία τὸ σῶμα συμμετρεῖτω, ἵνα μὴ τοῦτου πληγέντος, καὶ αὕτη κοπιάσῃ· ἀρκείσθω σὰρξ τὰ φυσικὰ περικόπτειν· ἡ σωματικὴ σου γυμνασία ἐν τοῖς ἡθεσιν οἰκονομείσθω, ἵνα μάθῃς καρδίᾳ πονεῖν, καὶ ψυχῇ συμπονεῖν.

quas fert natura, recidere : corporale tuum exercitium in moribus gubernetur, ut discas corde laborare, et anima collaborare.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Οἱ τοῦ προσώπου τὴν ὀχρείαν ἐν τῇ ἀσκήσει λάμποντες τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ πρὶν

in malum incidit ; quod idem etiam opus est primum diaboli casus ; sit vero pœnitens in his quæ commisit, inconvenientibus operibus, doloris luctum adversus ea recognoscit, consecetur autem, et laborum præsidem quietem, exhibentem ipsi virtutum contemplationem multipliciter oculatam. Qui linguam silentio moderatur, virilem adversus cogitationes induat animum ; animæ quippe fortitudo non solum ostenditur in oris tranquillo silentio, sed et in cogitationum strenuitate, et contumeliarum atque injuriarum patientia ; inde namque horribilia flagella diaboli circumquatiuntur in conversationibus.

B

CAPUT XIX.

Non os solummodo, verum etiam cor custodiatur ; tunc enim oculus animæ obfuscatur ab oculo leporis, seu facetiæ in sermone, cum mens acquieverit ac cessarit : mens tua 430 capta sit oculis ad res turpissimas (tales enim carcos Dominus reddit sapientes), perspicax vero ad res honestissimas, ita ut sis ad pessimas excæcatus. Intellige vero duas esse scortationes cum distinctione conjunctas, unam corporis, et alteram spiritus : quando cogitatio scortationis tuo admisceatur spiritui, tunc anima tua cum effigie deceptionis coalescit. Dæmon figuratur in persona feminae, ut quasi veneficio animam tuam illiciat ut secum commisceatur : dæmon, qui carnem non habet, sculpturam induit formæ, ut impudica cogitatione scortari faciat animam. Ne igitur a simulacro, quod subsistentiam non habet, contegaris, ne carne etiam quid simile perpetres : a spiritu scortationis decepti fuere ii, qui cruce non repulerunt spirituum adulteria. Crucia cogitationes ciborum penuria, ut non scortatione, sed esurie loquantur ; vigilia orationis lacrymam concrecere, ac stillare facito, ut instantis belli accipias auxilium. In tempore meretricii belli convivantium invitationes recusa ; et hospiti quidem astanti administrans, ipsum requiescere facias, te vero clam circumvallabis jejunio. Utriusque operis duplex merces sit tibi tribuenti unicuique virtutis causa, quod ad actum pertinet : non ventris gratia cibum sumas cum fratre, sed propter Christum charitate ipsi cohabita, et conversare. Satietas escarum pascit cogitationes, et ebrius somnum perpotat imaginationis. Decessit post guttur luxus voluptas, et in sepulcro exspirant ventris salacitates. Labores austeritatis desinunt in quietem ; modi vero deliciarum flniunt in incendium, qui exercitatione 431 florem carnis reddit flaccidum, in carne quotidie suam meditatur mortem. Pars cordis, in qua est ratio, atque consilium, corpus commensuret, ne isto vulnerato, et ipsum cor laboret : contenta sit caro, res,

CAPUT XX.

Qui faciei pallore in exercitatione refulgent, laudem, quæ procedit ab hominibus, priusquam

cedat, projiciant, cum eam cogitatione etiam ante conversationem intromittat. Quando diutino tempore duraveris abstinens vino, et oleo, atque superfluis quibuslibet, tunc annos ac tempora cum laudibus computant cogitationes, ut corporis causa tu cedas iis, qui te exercent, laboribus. Jure igitur ex adverso improbis vociferabis supputatoribus quæcunque ad eorum ineptiæ subversionem sunt opposita. Quidam fratrum labores contra dæmones ab interioribus approbatus psallebat: « Avertantur statim confusi, qui dicunt mihi: Euge! euge⁴⁵! » Ne sufferas cogitationem, quæ sit ex eis, quæ tibi multorum annorum circulum in vita monastica mansisse suggerunt, ne ex annis pendere faciant labores tuos; nec in solitudinis patientia, jactantia capiaris, sed in tolerantia tenuitatis tuæ, inutilem nimjrum esse servum memineris. Quemdam senem solitarium e constantibus ob senectutem profundam ex eremo tollere conabatur aliquis; ipse vero ad ipsum: Desine, inquit, a violentia; nondum enim ab exilio malefactor ego revocatus sum. **432** Mihi vero inquirenti hunc doctrinæ sermonem ediscere, ait: Quere primum laboriose timorem insitum, tuncque intus usu peritum invenies sermonem, qui docet hominem scientiam. Adhuc autem ille idem interrogatus de timore, sic respondit: Qui sollicite mortis recordatur, ducitur etiam quasi recta via ad timorem judicii. Timore quotidie familiaris divinarum Scripturarum evade; earum quippe consortio cogitationum exportabilis consuetudines. Qui meditatione sacras Scripturas in corde veluti thesaurum recondit, efficit ex illo facile cogitationes. Nocturna lectione in vigiliis divinas audientes Scripturas, ne somno mortificemus quæ audivimus, neque cogitationum captivitati animam tradamus, sed cor sacrarum Scripturarum aculeo compungamus, ut compunctione diligentiae contrariam dissecemus negligentiam.

CAPUT XXI.

Aliqui propter famam, et non propter diligentem animæ curam fiunt religiosi amici, ut sibi ipsis decus comparent absque labore; qui vero per memoriam rerum cœlestium charitate inflammatus est, intellectum expurgat a terrenorum complacentia. Conscientiam tuam tibi testem, ne cogitationi dedas despicienti, ac dulcibus tractanti verbis peccatum; ne converseris cum eo qui amat contendere, ut passione passionem bello invadens, non decidas a virtute; ne superba cum cogitatione extollaris ad afflatum, qui ventum e regione exeitat, ex alia parte vicissim afflante. Nulla laus est linguæ, quæ rotæ instar verba **433** cursim devolvit, sed gloria manet labiis constanter, tuncque commotis: cum audieris sermones, interroga mentem tuam, tuncque dijudicans sententiam pronuntiabis: ne, falsa argumentatione utens, tuam decipias mentem

ἐλθεῖν βίπτέτωσαν, τοῦτον τοῦ λογισμοῦ, καὶ πρὸ τῆς συντυχίας ἔνδον ἐμβάλλοντος. Ὅταν χρονίσῃς ἀπεχόμενος οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ τῶν περιττῶν, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς χρόνους σοι μετ' ἐγκωμίων ψυφίζουσιν ὑπενδοῦναί σε τοῖς πόνους διὰ τὸ σῶμα γυμνάζουσι. Εἰκότως οὖν τοῖς κακογνώμοσιν ἀντιφθέγγῃ διαψηφισταῖς, ὅσα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐκείνων σκαιωρίας ἀντίκεινται. Τίς τῶν ἀδελφῶν τοὺς πόνους κατὰ δαιμόνων, ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐπαινούμενος ἐψάλλεν. « Ἀποστραφῆτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε! εὐγε! » Μὴ τὸν λογισμὸν ἀνάσχη πολυετῆ σοι κύκλον ἐν τῷ μονήρει βίῳ φερόντων, ἵνα μὴ σου τοὺς πόνους τοῖς χρόνοις κρεμάσωσι, μηδὲ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐρημίας καυχῆσαι ζωγρηθῆς· ἀλλ' ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς εὐτελείας τοῦ δοῦλος ἀχρεῖος εἶναι μνήσθητι. Διὰ γῆρας βαθύ τινα τῶν καρτερικῶν μονηρεμίτην πρεσβύτην ἐκ τῆς ἐρημίας αἵρειν ἐβιάζετό τις. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Παῦσαι, φησὶ, βίας, οὐπω γὰρ τῆς ἐξορίας ὁ κακοῦργος ἀνακέκλημαι. Ζητοῦντος δέ μου τοῦτον τῆς διδασκαλίας λόγον μαθεῖν, ἔφη· Ζήτει, πρῶτον ἐμπόνως τὸν ἐμφυτον φόβον, καὶ τότε ἔνδον εὐρήσεις τὸν ἐμπειρον λόγον, τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γινῶσιν. Ὁ δ' αὐτὸς ἐπερωθεὶς καὶ περὶ φόβου, οὕτως ἀπεκρίνατο· Ὁ μέριμναν ἔχων τοῦ θανάτου τὴν μνήμην, ὀδηγεῖται καὶ εἰς τὸν τῆς κρίσεως φόβον. Φόβῳ τῶν θείων Γραφῶν καθ' ἐκάστην συνόμιλος γίνου· τῇ γὰρ τούτων συνουσίᾳ λογισμῶν ἐξοίσεις ὀμίλιας. Ὁ μελέτη τὰς θείας Γραφὰς θησαυρίζων ἐν τῇ καρδίᾳ, τοὺς λογισμοὺς ἐκ ταύτης ῥαδίως ἐκβάλλει. Ἀναγνώσει νυκτερινῇ ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις τῶν θείων ἀκροώμενοι, μὴ τὰς ἀκοὰς τῷ ὕπνῳ νεκρώσωμεν, μηδὲ τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσίᾳ τὴν ψυχὴν προδώσωμεν, ἀλλὰ τῷ κέντρῳ τῶν Γραφῶν τὴν καρδίαν κατανώξωμεν, ὅπως τῇ τῆς ἐπιμελείας κατανώξει τὴν ἀντίζυγον ἀμέλειαν διχομησώμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τινὲς διὰ φήμην, καὶ οὐκ ἐπιμέλειαν ψυχῆς, τοῖς εὐλαθέσι φιλιούνται, ἵνα ἑαυτοῖς κόσμον περιποιήσωσιν ἀπόνως· ὁ δὲ διὰ μνήμην τῶν ἐπουρανίων, δι' ἀγάπην πυρούμενος, τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἐπιγείων ἐκ τῆς ἐννοίας ἐκκαθαίρεται. Τὸ διαμαρτυροῦν σοι συνειδὸς μὴ παραπέμπου λογισμῶν καταφρονοῦντι, καὶ γλυκολογοῦντι τὸ πταῖσμα, τῷ φιλονεικοῦντι μὴ συνδιατείνου, ἵνα μὴ πάθει πάθος στρατεύσας τῆς ἀρετῆς ἡττηθῆς, τῷ ὑπερηφάνῳ μὴ συνεπαίρου λογισμῶν ἀντιφυσῶντι εἰς ἀντάνεμον πνεῦμα. Οὐκ αἶνος γλώσση τροχαλίως φθειγγομένη, ἀλλὰ χεῖλεσι δόξα εὐσταθῶς κινουμένοις· ἀκροώμενος λόγων, ἐρώτα τὸν νοῦν σου καὶ τότε διακρίνας τὸ ψήφισμα δώσεις· μὴ παραλογίζου τὸν νοῦν σου ἀβουλίᾳ ῥημάτων, ἵνα μὴ κρημνηθῆσῃ ἡ χιτανιτὶς σου γλώσσα. Μὴ σε πνεῦμα πολυῤῥῆμον πλανήσῃ, ἐν αὐτῷ γὰρ φωλεύει τὸ δόλιον ψεῦδος. Ὁ ταῖς παρ' ἐτέρων λοιδορίας

⁴⁵ Psal. LXIX, 4.

δικνόμενος, καὶ μὴ ταύτας τῷ διαβόλῳ προσρίπτων, τὸν τῶν λογισμῶν αὐτοῦ δῆμον ἑαυτῷ ἐπεγεῖρει, καὶ εἰς ἑαυτὸν βέλη σκευάζειν ἔτι μᾶλλον ἐρεθίζει, ἐν τῷ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν τοιούτων τιτρωσκομένην συμπίπτειν. Ἐνεκεν διακονίας ἐπ' ἄλλοδαπῆς ἐὰν βαδίσης, μὴ φιλοξενεῖσθαι παρὰ πάντων εὐτρεπίζου, ἀνάξιον σεαυτὸν τῆς δόξης καταλέγων ἵνα οὕτω τὸν τῆς λοιδορίας λογισμὸν φυγαδεύσης, κἂν λέγῃ τάλιθῆ. Νομίζω, ὡς, οὐκ οὔσης ἀγάπης, λοιδορούμενος τὰ μέγιστα, ἢ ἀδικούμενος, οὐ μνησικακήσεις, ἀλλ' εὐλογήσεις. Ὁ γὰρ δαίμοσι μνησικακῶν, ἀνθρώποις οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεύει δὲ μετὰ δαιμόνων, ὁ τῷ ἀδελφῷ μνησικακῶν. Ἐμπρησμὸς καρδίας μῆνις ἀντιλογίας, ψυχὰ δὲ ἀμνησικακῶν δροσίζονται πνευματικῶς· ἀνθρακες πυρὸς σπινθῆρας ἐρεύγονται, οὕτω καὶ μνησικακοὶ ψυχὰ λογισμοὺς πονηροῦς· ὥσπερ

plagiam parit acerrimam, ita et anima injuriarum memor venenum gerit amarissimum.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Πνεύμασι πορνείας μνησικακεῖ καὶ κενοδοξίας, δυσὲ πικροῖς δαίμοσιν ἐναντίοις ἀλλήλων· ὁ μὲν γὰρ πρόσωπα φεύγει, ὁ δὲ προσώποις χαίρει. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀσελγείας δαίμων τῷ τῆς ἀσκήσεως ἀγωνιστῇ τὰς ρυπαρίας ἀφνω ἀκοντίσας ἐφάλλεται ὀξέως, τῆς διαπύρου τῶν πόνων δαδουχίας τὴν θέρμην μὴ φέρων, τῷ δὲ τῆς ἐγκρατείας χαυνωθέντι κολακεῖα ἡδονῶν τὸ κατ' ὀλίγον ἐπιθατεύει συνομιλεῖν τῇ καρδίᾳ, ἵνα ἐξαφθεῖσα ταῖς κακίαις διαλεχθῆ καὶ αἰχμαλωτισθῆ, καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας μῖσος εἰς πέρας ἀγάγῃ. Ὁ δὲ τῆς κενοδοξίας πλάνος δημοχαρὴς τυγχάνων παρ-εσκιασμένως ἐφίσταται τῇ ψυχῇ τῶν ἐθελοπόνων τὴν εἰς ὧν πόνων ἐργάζονται δόξαν ἐν αὐτοῖς θηρώμενος. Εἴ τις οὖν βούλοιο σὺν Θεῷ τούτων περιγενέσθαι, λεπτυνέτω τὴν σάρκα κατὰ τῆς πορνείας, ταπεινούτω δὲ τὴν ψυχὴν κατὰ τῆς κενοδοξίας. Οὕτω γὰρ βράδιω τοῦ μὲν τὴν ματαιὰν δόξαν ἐξώσομεν, καὶ Θεῷ εὐαρεστήσομεν, τοῦ δὲ τὰς ἀκαθάρτους φαντασίας φουθήσομεν, καὶ καθαρὰν ἡδονῶν τὴν καρδίαν ποιήσομεν. Χαλεπώτατόν ἐστι συνομιλεῖν ἡδονῶν συνθάπτεσθαι τὴν καρδίαν, καὶ πολλῶν χρεῖα κήπων τὴν νομὴν κακῶν εἰς ἄκρον ἐκκόψαι. Μὴ οὖν ταῖς ἡδοναῖς τὸν λογισμὸν συνομιλεῖν ἐθίσῃ· ἐν γὰρ συλλόγῳ κακῶν ἐκκαίεται πῦρ οὕτω γὰρ ἐκθερμαίνοντές σε, λογιζέσθαι ποιῶσι κόπον εἶναι τὴν πυρὰν τῆς φύσεως κρατῆσαι, καὶ ὅτι πολὺς ὁ τῆς ἐγκρατείας βίος, ἀναφέρουσι δὲ σοὶ καὶ μνήμας ὧν σε νύκτωρ φαντάζουσιν αἰσχυρῶν, μορφαζόντές σοι πυρτωτικὰ τῆς πλάνης εἰδωλα, εἶτα καὶ σφοδρότερον ἐν τῇ σαρκὶ ἐξάψαντες τὸν πυρετὸν τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας γνωμοδοτοῦσί σοι ἐνδόν, ὅτι οὐκ ἰσχύεις καταχεῖν τὴν τῆς φύσεως βίαν, κἂν σήμερον ἀμαρτήσης δι' ἀνάγκην, ἀλλ' αὔριον μετανοήσεις διὰ τὴν ἐντολήν. Φιλάνθρωπος γὰρ ὁ νόμος, καὶ συγχωρῶν ἀμαρτίαν ταῖς μετανοοῦσι. Καὶ φέρουσί τινας τῶν μετ'

verborum imprudentia, ut Chananitis tua lingua præceps non agatur. Ne te spiritus multiplicium verborum inducat in errorem, in ipso quippe delitescit dolosum mendacium. Qui a contumeliis ab aliis illatis mordetur, easque non jactarit in diabolum, suarum cogitationum sibi ipsi exsuscitat multitudinem, et magis adhuc proritat (scilicet diabolum), ut in se ipsum jacula præparet, dum videlicet per eas corrosa concidat anima. Si, administrationis causa, in alienam iter facias regionem, ne præparatus sis hospitio ab omnibus excipi; indignum teipsum tali æstimans gloria, ut sic contumeliæ cogitationem repellas, licet etiam vera dicet. Puto quod, si charitas non adfuerit, maximis affectus conviciis, aut injuste oppressus, non eris memor injuriæ, sed benedices; nam qui contra demones, non obliviscens injuriarum, malevolo est animo, hominum obliviscetur injuriæ: pacem autem inibit cum cordis iracundia est contradictionis; animæ vero rore perfunduntur: carbones ignis scintillas eructant cogitationes: quemadmodum a scorpioe illata plaga molestiam parit acerrimam, ita et anima injuriarum memor venenum gerit amarissimum.

434 CAPUT XXII.

Offenso, injuriarumque memori sis animo adversus spiritus scortationis et vanæ gloriæ, duos nimirum amaros demones sibi invicem contrarios: unus quidem facies fugit; alter vero faciebus gaudet. Et daemon quidem ille protervæ libidinis, sordes ex improvise jaculans, in monasticæ exercitationis certatorem celeriter irruit, non ferens laborem ex ignita facum gestatione calorem: illum vero, qui relaxatus est a continentia per voluptatum assentationem, paulatim occupat et invadit, ad cordi colloquendum, ut vitiiis idem cor exardescens alloquatur, captivumque redigatur, et ad finem tandem perducit obscenam peccati libidinem. Fallax vero ac fraudulentus vanæ gloriæ spiritus populorum cœtu gaudens, quadam umbra animam invadit, in iis (scilicet populis) libenti laborantium animo, per eosdem quos operantur labores, gloriam aucupando. Si quis igitur, cum Deo, seu Deo dante, velit hosce spiritus vincere ac superare, carnem adversus impudicitiam attenuet; animam vero contra vanam gloriam humiliet. Sic enim unius quidem futilem expellemus facile gloriam, Deoque placebimus; alterius vero impuras exsufflabimus imaginationes, et cor a voluptatibus purum efficiemus. Perniciosa res est cor voluptatum consuetudine consuepeli, multisque opus est laboribus, ut vitiorum pabulum ad summum resceamus: ne igitur cogitationem assuefacias, ut cum voluptatibus conversetur, in vitiorum quippe collectione ignis exardescit; sic namque te excalescentes inducunt ad putandum, quod labor est magnus togum continere 435 naturæ, et quod multum est tolerantie tempus, gravisque ac molesta est continentie vita: quin etiam tibi proferunt memorias earum rerum turpium quas coetu tuæ representant

imaginationi, ignita tibi fallacie simulacra efformantes; postmodum, cum et vehementiorem æstum in carne succenderint, interius peccati lege consilium perhibent tibi, quod nimirum naturæ vim continere minime possis; sique ob necessitatem, peccaris hodie, cras tamen pœnitentiam ages, ob præceptum; lex enim abundat erga homines benevolentia, peccataque condonat pœnitentibus. Unde lapsi sunt, rursusque pœnitentiam egerunt, ut ex istis deceptionis suæ consilium persuadeant, quo, animam pœnitentia obversim respondente restaurantes, ac sarcientes temperantiæ templum lupanar efficiant et prostibulum. In mobili cordis officina talem cogitationem bilingues subsibilant serpentes.

CAPUT XXIII.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Tu vero, o continentiæ homo, ne prætextu pœnitentiæ incertis denuo decipiaris spebus; multi enim lapsi, confestim subrepti sunt; alii autem resurgere nequaquam valuerunt, voluptatum consuetudine, quasi sub lege devincti. Quid namque scis, homo, si vives, ut pœnitentiam agas, cum vitæ annos tibi subscribas? Et hic peccans carni tuæ indulges; magis oporteret tibi ipsi mortis elargiri memoriam, ut in corde tuo timendam etiam iudicii depingat justitiam, si forte æstuantem carnis sensum posses restinguere; nec enim aliter passiones exstingues, antequam tuæ admisceas carni labores earum destructionis passionum; neque vero **436** partes, quæ animalis sunt hominis, exstingues, priusquam cordi charitatis fructus veluti pluvias effundas. Corporales quidem passiones ex his, quæ carnis sunt naturalia, sumunt initium, adversus quas et temperantia militat; quæ autem animalis sunt hominis, ex illis, quæ ad animalis qualitatem pertinent, conceptum habent, adversus quas militat etiam charitas. Charitas impassibilitatis est connexio, passionum vero deletio, quæ tum longanimitatem profert, tum effervescentem refrigerat animum, tum humilitatem producit, tum etiam demittit superbiam. Charitas nihil proprium habet præter Deum, ipsa etenim est Deus. Qui splendidum monachorum in senatum recenter coagmentatus est, bona illi a cognatione proferentes omina cogitationes deponat, ne laudem, quæ ab hominibus provenit, sed eam, quæ a mandatis procedit, beatitudinem inquirat; verum audacter se gerat adversus insipientium dæmonum pavores; nec enim denuo spiritum timiditatis ad timorem accepistis, ideo ne timiditatis spiritu seipsum percellat, neque tremat dæmonum fragores, strepitusque nocturnos, quandoquidem nec contra porcos potestatem habent · vespertinis igitur horis, cella egrediens, ne perturbetur, neque fugiens retro insiliat, perinde ac dæmones scilicet insectarentur, sed flectens genua eo in loco, in quo pavescit, precem effundat; nec enim in te incident, quamvis ita te perturbarint, postquam vero surrexeris, cor audax facito, Psalmorumque cantu ora dicens: « Non timebis a timore nocturno, a sagitta **437** volante in die, a negotio in tenebris

ἐγκρατείας παισάντων, καὶ πάλιν μετανοησάντων· ἵνα ἐκ τούτων πιθανοποιησῶσι τῆς ἑαυτῶν ἀπάτης τὴν συμβουλήν· ὅπως τῇ ἀντιστρόφῳ μετανοίᾳ ψυχὴν ἀνακαλέσαντες, τὸν ναὸν τῆς σωφροσύνης πορνεῖον ποιήσωσιν. Οὕτως ὑποσυρίζουσιν οἱ διγλωττοὶ τὸν λογισμὸν ὄφεις ἐν τῷ κινουμένῳ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ.

afferunt tibi quosdam eorum, qui cum continentia deceptionis suæ consilium persuadeant, quo, animam pœnitentia obversim respondente restaurantes, ac sarcientes temperantiæ templum lupanar efficiant et prostibulum. In mobili cordis officina talem cogitationem bilingues subsibilant serpentes.

Σὺ δὲ, ὦ τῆς ἐγκρατείας ἄνθρωπε, μὴ προφάσει πάλιν μετανοίας δελεάζου ἐλπίσιν ἀδελφοί, πολλοὶ γὰρ πεσόντες εὐθύς ἀνηρπάγησαν, ἕτεροι δὲ ἀναστῆναι οὐκ ἴσχυσαν τῇ τῶν ἡδονῶν συνηθείᾳ ὡς ὑπὸ νόμον δεθέντες. Τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε, εἰ ζήσεις, ἵνα καὶ μετανοήσης, ὅτι χρόνους ζωῆς ἑαυτῷ ὑπογράφεις; Κάνταῦθα πταίων, τῇ σαρκὶ σου χαρίζῃ, δέον μᾶλλον χαρίσασθαι σεαυτῷ θανάτου τὴν μνήμην καὶ ἵνα ζωγραφῇ σου τῇ καρδίᾳ τὴν φοβεράν τῆς κρίσεως δίκην, εἰ πως δυναθείης τὸ πυρεταῖνον τῆς σαρκὸς φρόνημα κατασβέσαι· οὐ γὰρ ἄλλως κατασβέσεις τὰ πάθη, πρὶν ἢ τῇ σαρκὶ σου συγκεράσῃς τοὺς τῆς ἀνασκευῆς αὐτῶν πόνους. Οὕτε μὴν ψυχικὰ, πρὶν ἢ τῇ καρδίᾳ ἐξομώσῃς τοὺς καρπούς τῆς ἀγάπης. Τὰ μὲν σωματικὰ πάθη ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς σαρκὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἐγκράτεια, τὰ δὲ ψυχικὰ ἐκ τῶν ψυχικῶν τὴν κύησιν ἔχει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀπαθείας ἐστὶ συνάφεια, παθῶν δὲ ἀπαλοιφή, τὴν μακροθυμίαν προφέρουσα, καὶ τὸν ζέοντα θυμὸν καταψύχουσα, τὴν ταπεινώσιν προβάλλουσα, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καταφέρουσα. Ἀγάπη ἔχει μὲν ἴδιον οὐδὲν πλὴν τοῦ Θεοῦ· αὕτη γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ εἰς τὴν φαιδρὰν τῶν μοναχῶν σύγκλητον νεοπαγῆς τυγχάνων, ἀπωθείσθω τοὺς λογισμοὺς τοὺς προσιόντας αὐτῷ εὐφημίας ἀπὸ τῆς συγγενείας, ἵνα μὴ τὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαινον, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῶν ἐντολῶν μακαρισμὸν ἐπιζητοῖ. Τῶν δὲ τὰς δειλίας εἰσβαλλόντων δαιμόνων καταθαρσεῖτω· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δειλίας πάλιν εἰς φόβον· πνεύματι δειλίας ἑαυτὸν μὴ καταπτησέτω, μήτε τοὺς νυκτερινούς κτύπους τῶν δαιμόνων τρεμέτω, ὅποταν οὐτέ κατὰ χοίρων ἔχωσιν ἐξουσίαν. Ἐν ταῖς ὄψιναῖς οὖν ἐξελθὼν τῆς κέλλης, μὴ θροείσθω, καὶ φεύγων ἀνόπιν εἰσπηδάτω, ὡς τῶν δαιμόνων δῆθεν κατατρεχόντων, ἀλλὰ κλίνας τὰ γόνατα ἐν ᾧ τόπῳ δειλιᾷ εὐξάσθω, οὐ γὰρ σοι ἐπιπεσοῦνται κἄν οὕτω σε θροήσωσιν· ἐπειδὴν δὲ ἀναστῆς θάρρυνε τὴν καρδίαν, παρακάλει τῇ ψαλμῳδίᾳ, « Οὐ φοβηθήσῃ (λέγων) ἀπὸ φόβου νυκτερινουῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος, καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. » Οὕτω γὰρ ἀπαξ καὶ πολλοστὸν ποιήσας, τὸν δαίμονα τῆς δειλίας θάπτων ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπελάσεις. Ἀδυνατοῦντες γὰρ ἐργῶ βλάπτειν, ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν δειλοκοποῦσιν, ἵνα οἱ

ἄθροιστοι τοῦ ἀσθενεῖς, καὶ ἀδυνάτους, ἰσχυροῦς A perambulante, ab incursu, et dæmonio meridiano *
καὶ δυνατοῦς εἶναι νομίσωσι. sic enim semel, et multifariam si feceris, celerius

raucoris dæmonem procul a seipso expelles; cum enim opere minime nocere possint; imaginationibus animam perterrefacientes affligunt, ut homines opinentur quod validi sunt ac potentes ii qui vere infirmi sunt, ac impotentes.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Καλλίστοις ἱματίοις μὴ σεαυτὸν περιστολίσῃς, ἵνα μὴ τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα προφανέστερον ἐν ἑσέῳ ὄσῃ· οὐ γὰρ ἐν κάλλει ἱματίων αἱ ἀρεταὶ φοροῦνται, ἀλλ' ἐν κάλλει ψυχῆς οἱ πῶνοι χρυσοφοροῦνται· τὸν δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπενδύου τῶν τῆς κρίσεως κολαστηρίων, ὅπως φόβῳ πυρὸς ἀκατάσβεστον τὴν θερμὴν ἐπενδύσῃ, καὶ κατὰ τῆς καχοτεχνίας θάττον τῶν λογισμῶν σοφισθήσῃ, ἀρχὴ γὰρ ἐστὶν ὁ φόβος τῆς σοφίας. Ὁ τῶν λογισμῶν τὴν πλάνην διὰ πείρας ἐξαγγέλλων, οὐ πᾶσιν εὐγνωστος ἐστὶ· πλὴν τῶν ἐν πείρᾳ, ὁδὸς γὰρ τῆς ἐν τούτῳ τῷ μέρῳ γνωστικῆς ἢ πείρα καθέστηκεν· αἰτία γὰρ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ πρακτικὴ, ἥνπερ πονικώτερον κατέχοντες, ἑαυτοὺς ἐπιγνωσόμεθα καὶ λογισμῶν καταγνωσόμεθα, καὶ Θεὸν ἐπιγνωσόμεθα. Ὁ ἐκ πρακτικῆς ἐκδημίας, καὶ γνωστικῆς ἐνδριμίας τῶν λογισμῶν τῇ τέχνῃ τοὺς ἀφελεῖς ἀλείφων, βλέπετω μὴ εἰς ἐνδειξὴν δόξης τὴν γνωστικὴν κομπάζῃ· εἰ δὲ λογισμὸς τούτων μεγαλύνων ληστεύει, εἰς βοήθειαν λαβέτω τὸν Ἑλληνα Ἰοθὴρ, Μωϋσῆ τῷ μεγάλῳ προφήτῃ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος σοφὴν συμβουλίαν διὰ κρίσιν ἐκδόντα. Ἦτω σου τῶν λογισμῶν ἡ δύναμις τὰ ἔργα, τὰ γὰρ πρακτέα τῶν λεκτέων ἐστὶ φιλοσοφώτερα, καθάπερ, καὶ ἐπιπονώτερα· πράξεως παρούσης ὡς περ οἱ λόγοι ἐξαστραπτουσιν, ἔργων δὲ μὴ παρόντων, οἱ λόγοι τῶν ἔργων δύνανται οὐκ ἀστράπτουσι. Πολιῶν ἔγκλημα, λόγος νεώτερος, καὶ χεῖλη πέρπερα τινασσόμενα γέλωτι, ὁ δὲ ταράττων καὶ ταραττόμενος εἰκῆ, γαλήνης ἐκτὸς ἐστὶ, καὶ κλύδωνος οὐκ ἔντος, χειματίζεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Μὴ τὴν ὀκνηρότητα γλῶσσαν λεξιθήρῃ, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ὑφ' ἑσέου οὐ θέλεις ὑπομείνης. Φεῦγε πτερνίσαι τοῦ πλησίον τὴν γλῶτταν, ἵνα καὶ σὺ τοῦ διαβόλου τὸν πτερνισμόν διαφύγῃς· φεῦγε ἐνεδίξαι ἀδελφοῦ σου τὸ πταῖσμα, ἵνα μὴ τῆς συμπαθείας ὡς ἀλλόφυλος ἐκπέσῃς. Ὁ τὴν χρηστότητα, καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν ἀδελφόν μὴ ἔχων, πῶς τῆς χριστοφόρου ἀγάπης μέλος ἂν εἴη; Ἐπὶ τῇ συντόνῳ σου νηστεία ἀδελφὸς παραβάτη, μὴ τῶν λογισμῶν τὴν ἀηδῖαν παραδέξῃ ὑποτιθεμένων σοι ἑλθῆσιν τῇ ἡσυχίᾳ, ἐγκοπὴν δὲ τῇ νηστείᾳ, ποιῶσι δὲ τοῦτο ἵνα ἰδῶν τὸν ἀδελφόν σου μὴ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἴδῃς. Τὰς συνεχεῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας ὁχλήσεις εἶναι μὴ φάσκομεν, συμμαχίαν δὲ μᾶλλον πέλειν· κατὰ τῆς φάλαγγος τοῦ ἀντιπάλου τὴν αὐτῶν χοροστασίαν ἐμπιστεύσωμεν. Οὕτω γὰρ τῷ φίλτρῳ τῆς ἀγάπης ἐνωθέντες, τὴν κακίαν ἐξωθήσομεν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸν τῆς φιλοξενίας θησαυρὸν μετακομί-

CAPUT XXIV.

Pulcherrimis ne seipsum circumamicias vestimentis, ut vanæ gloriæ dæmonem manifestius non induas, nec enim virtutes in vestium deferuntur pulchritudine, verum in animæ decore labores velut aurata gestantur vestimenta: quinimo punitio-nis iudicii Dei superindue timorem ut metu ignis inexstinguibilem supervestias calorem, sicque adversus cogitationum maleficia celerius edoceberis sapientiam: initium quippe sapientiæ timor est⁴⁶. Qui cogitationum deceptionem per experientiam enuntiat, non omnibus probe notus erit, præterquam his, qui experti sunt, cum via in hac parte cognoscitivæ vitæ experientia sit; etenim utriusque causa practica est vita, quam laboriosius obtinentes nos ipsos agnoscemus, et cogitationes condemnabimus, et Deum agnoscemus. Qui peregrinatione practica, et cognoscitiva præsentia simplices illinit arte cogitationes, caveat, ne ad ostentationem gloriæ scientiam jactitei; si autem horum cogitatio elata, latronis instar deprædetur, in auxilium assumat ille gentilem Jetro, qui Moysi magno prophetae consultationem pro iudicio, et benevolentia est dilargitus⁴⁷. Vis tuarum sint cogitationum **438** opera; nam facienda dicendis longe sunt sapientiora, ut etiam laboriosa; cum actio adsit, quasi fulgurant sermones, cum vero non adsint opera, vim operum verba non fulgurant. Canescentium crimen sermo junior, et labia loquacia risu concussa; qui vero turbat, et turbatur inaniter, extra tranquillitatem erit, cumque non adsit fluctus, tempestate vexatur.

CAPUT XXV.

Ne verbis intempestivam aucuperis linguam, ut id ipsum ab his, a quibus non vis, ipse non sustineas. Cave ne supplantas proximi linguam, ut et tu diaboli supplantationes effugias: cave ne tui fratris exprobres peccatum; ut, quasi diversæ es es naturæ, non excidas a compassione. Qui benignitatem atque charitatem non habet erga fratrem, quo pacto membrum erit charitatis Christum gestantis? quando continuo ac non interrupto tuo frater appropinquet jejunio, ne cogitationum insuave fastidium suscipias turbulentiam tuæ suggerentium quieti et ieiunio impedimentum; sed hoc faciunt, ut videns fratrem tuum, non ut Deum ipsum aspicias. Assidas fratrum inspectiones, ne perturbationes esse dicamus, commilitium vero potius esse; contra adversarii aciem collocemus ipsorum consistentem chorum. Sic enim charitatis amor uniti, malignitatem expellemus, et opera manuum ad

⁴⁶⁻⁴⁷ Psal. xc, 5, 6. ⁴⁸ Eccli. i, 16. ⁴⁹ Exod. xviii, 9.

thesaurum hospitalitatis transferemus. Non, veluti gratias exhibentes fratribus, ipsos excipiamus; sed, ac si fenerationi debitores essemus, eos cum supplicatione, ut ostendit Lot, excipiamus hospitio. Quidam, quasi **439** ob peregrinam dignitatem, peregrine quoque efferuntur, et equidem, quando notum vocant hospitem, nullatenus ipsum exorant, sed et vocationis verbum insolentia fastus dilatant, et de recusante, ut contumeliam inferente, conquirentur: ideo magna inde reaccenditur inflatio; cogitationes quippe oculum animæ compungentes excæcant, ita ut honestissimis mandatis pessime utamur.

CAPUT XXVI.

Quando te cogitatio præpedierit, ut non valde cogas fratrem ad mensam; tunc per idipsum, quod nimirum ad violentum amoris impetum linguam habere non debeas summa vi contendentem, te subsannat: tibi namque forsitan suggerit fratrem unum esse ex circulatoribus, seu trivialibus, et quod panibus contentus abeat; illi vero immittit, hospitalitatem apud te prorsus non invenisse: actualis namque ejus mutationis aspectum ipsa cogitatio portans, unum alteri intra corda immittit ut hujus quidem succidat hospitalitatem, alterius autem contumeliam faciat germinare; Abraham sedens ante tabernaculum, sicubi quem prætereuntium vidisset, opere excipiebat: viventibus in impietate mensam expandebat, dumque barbaros exciperet, angelis non fuit frustratus. Norunt dulcedinem hospitalitatis quicumque peregrinitati, hospiti sub ea fuerunt excepti, quandoquidem, et mensam cordi dulcem condit sermo suavis. Magno igitur cum studio hospitalitatem utiliter exercemus, ut non angelos solummodo, sed et Deum ipsum suscipiamus: « Quantum **440** enim (inquit) fecistis uni fratrum istorum meorum minimorum, mihi fecistis⁸⁰. » Quidam eorum, qui virtutem majori cum cognitione consecantur, ita respondit: Insonantes dæmonum in corde imaginationes consuevit penitus abolere studium hospitalitatis, copiosumque libenter exhibitum ministerium, si modo mundanis sordibus fuerit quis utcunque liberatus: hæc vero facta cum humilitate, cordisque contritione, celerius liberant ab imaginationibus fatigatum: valde namque dæmones pertinescunt humilitatem, scientes eam Dominicum esse præceptum. Quidam probatissimorum movens sermonem de humilitate, et istud significavit, inquit, nimirum, quod Pater eorum, qui valde erant probati ab homine, quem dæmon corripuerat, quique graviter insaniebat, in maxilla percussus, statim alternans, et aliam paratam proposuit, ille vero velut a fulgure humilitatis repercussus, et clamans, confestim a creatura illa desiliit.

CAPUT XXVII.

Quin et sancti Epiphaniij episcopi est etiam hoc sequens dictum: Ait, quod fuit quidam viduæ fidelis

⁸⁰ Matth. xxv, 40.

σομεν. Μη, ως χάριν παρέχοντες τοῖς ἀδελφοῖς, τοὺς δεξιωσώμεθα, ἀλλ' ὡς ὑπόχρεοι ὄντες τῷ δεινίσματι μεθ' ἡμεῶν; ξενίζομεν, καθὼς ὑπέδειξε Λώτ. Τινὲς ἐπὶ ξένῳ ἀξιώματι καὶ ξένως ἐπαίρυνται, καὶ ὅταν μὲν ξένον καλῶσιν οὐδὲλιως παρακαλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς κλήσεως λόγον τῷ τῷ πλάτύνουσι, τὸν δὲ παραιτούμενον ὡς ἐφ' ὑβριτικὰ μέμφονται· διὰ τοῦτο μέγα φύσημα ἐντεῦθεν ἀνακαίεται. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς παρκεντοῦντες τυφλώττουσιν, ἵνα ταῖς καλλίσταις τῶν ἐντολῶν κακίστως χρῆσιμώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

« Ὅταν λογισμὸς ἐγκόψῃ σε, μὴ ἄγαν βιάσασθαι τῇ τραπέζῃ τὸν ἀδελφόν, τότε δι' αὐτοῦ κωμῶδει σε, μὴ βεβιασμένην ἔχειν γλῶτταν εἰς τὴν βίαν τῆς ἀγάπης· σοὶ μὲν γὰρ ἴσως ὑποβάλλει τῶν κυκλευτῶν ἓνα τὸν ἀδελφόν ὑπάρχειν, καὶ ὅτι ἄρτοις ἄρκεσθεὶς ἀφικέσθω, ἐκεῖνον δὲ ἐμβάλλει φιλοξενίαν παρὰ σοὶ τὸ παράπαν μὴ εὐρηκέσαι· τῆς γὰρ πρακτικῆς αὐτοῦ μεταβολῆς τὸ ὄμμα βαστάζων, ἓνα τῷ ἐνὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἐμβάλλει, ἵνα τοῦ μὲν τὴν φιλοξενίαν ὑπεκκόψῃ, τοῦ δὲ λοιδορίαν ἐκθλαστήσῃ. Ἀβραὰμ καθήμενος πρὸ τῆς σκηνῆς, εἰ που τινὰ τῶν παριόντων εἶδρα, ἔργῳ προσεδέχετο· ζῶσιν ἐν ἀσεβείᾳ ἐξήπιου τὴν τράπεζαν, βαρβάρους δεχόμενος, ἀγγέλων οὐκ ἀπέτυχεν. Ἰσαίη τὴν τῆς φιλοξενίας γλυκύτητα ὅσοι ξενιτεύσαντες ὑπὸ ταύτην ἐξενίσθησαν, ὅτε καὶ λόγος προσηγῆς, γλυκείαν ἄρτύει τὴν τράπεζαν τῇ καρδίᾳ. Μετὰ πολλῆς οὖν σπουδῆς τὴν φιλοξενίαν χρῆστοποιώμεθα, ἵνα μὴ μόνον ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ὑποδεξιώμεθα. « Ἐφ' ὅσον γὰρ, φησὶν, ἐποιήσατε ἐν τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Τίς τῶν γνωστικώτερον τὴν ἀρετὴν μετιόντων οὕτως ἀπεκρίνατο· Τὰς ἐνηχούσας τῶν δαιμόνων ἐν τῇ καρδίᾳ φαντασίας εἴωθεν ἐξαφανίζεσθαι ἢ τῆς φιλοξενίας σπουδῆ, καὶ θαψιλῆς ὑπηρεσία προθύμως γινομένη, εἴπερ τίς τῶν ὑλῶν ὀπωσιδιοποιῶν ἀπήλλακται· ταῦτα δὲ γινόμενα μετὰ ταπεινώσεως, καὶ συντριβῆς καρδίας θάπτον ἀπαλλάττειν τῶν φαντασιῶν τὸν κάμνοντα. Σφόδρα γὰρ δεδοίκασι τὴν ταπεινώσιν οἱ δαίμονες, εἰδότες ταύτην βεσποτικὴν γεγενῆσθαι ἐντολήν. Τίς τῶν δοκιμωτάτων περὶ ταπεινώσεως λόγον κινῶν, καὶ τοῦτο κατεμήνυσεν, ὅτι Πατὴρ, φησὶ, τῶν πάντων δοκίμων ὑπὸ δαιμονῶντος, καὶ δεινῶς ἀφραίνοντος τὴν σιαγόνα κρουσθεὶς, εὐθὺς ἐναλλάξας, καὶ τὴν ἄλλην ἐτοίμην παρέθηκεν, ὁ δὲ ὡς ὑπὸ ἀστραπῆς τῆς ταπεινώσεως ἀντικρουσθεὶς, καὶ κραυγάζας, ἀθρόως τοῦ πλάσματος ἀφῆλλατο.

statim alternans, et aliam paratam proposuit, ille vero velut a fulgure humilitatis repercussus, et clamans, confestim a creatura illa desiliit.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ἐπιφανίου τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ἐγένετο ὅτι, φησὶ, χήρας πιστῆς υἱὸς ἔχων

δαίμονα Πύθωνος, ἐν τῇ πληγῇ χρονίσας θεραπείαν οὐχ ὑφίστατο. Τῆς δὲ τούτου μητρὸς ἐπιταπεινωθείσης τῷ πένθει, εὐχαριστία τὸ πάθος κατέψυξεν, ἥπερ ἐκ σταυροῦ τὴν ψυχὴν κρεμάσασα, τὸν δαίμονα τοῦ παιδὸς ταῖς εὐχαῖς ἀπέβριξε· τοῦ γὰρ νέου ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς πέριξ πλανωμένου καὶ τῆς μητρὸς οἴκου εὐχομένης, τὸ ταύτης ὄνομα βοῶν ὁ δαίμων βασάνοις ἠλαύνετο· ἡ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἀκούουσα, οὐκ ἐπέδραμε τῷ πράγματι τὴν μάχην τῆς φύσεως τῇ ταπεινώσει δεσμεύουσα, ἐλκομένη δὲ παρ' ἄλλων ἀβουλήτως ἀπήγετο, ἐπέκεινα δὲ καὶ ὁ δαίμων χρησθαι τῇ φυγῇ ἐμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστάσα, καὶ τοῖς δάκρυσι τὸν παῖδα περιπτυσσάμενη, τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ταπεινώσιν κατὰ τοῦ δαίμονος προῦβάλλετο, πικρῶς δὲ κλαυσάσης, καὶ Χριστὸν ἰκετεύσασης, καὶ τὸν σταυρὸν τυπωσάσης, πρὶν μαστίγων πολλῶν, θάπτον τοῦ παιδὸς ὁ δαίμων ἀπέδρα. Ζηλοῦσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ἀστράπτοντας, καὶ τρίζουσι κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμεριμνῶς ἐζύγωσαν, καθ' ὧν καὶ προφάσεις ἀκριβολογοῦντες παροξυσμοὺς ἀρτύνουσι, καὶ τῇ συμβαινούσῃ ὀργῇ, τὴν μῆνιν ἐγγλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μῖσος πρὸς τὸν Πατέρα κατ' ὀλίγον ἐψοῦσιν, ὡς ἄτε δῆθεν ἀδίκως ἐπιπλήττοντα, καὶ κατὰ πρόσωπον προσέχοντα· ἵνα ἐκ διαφόρων τρόπων τὴν ψυχὴν περιτινάξαντες, τῶν ἀγκαλῶν σκορπίσωσι τῶν πατρικῶν. Ὁ οὖν ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ὑπάρχων, ὑβρεσιν ἠττάσθω, καὶ ταπεινώσει νικάτω, καὶ μακροθυμίᾳ ρυθμιζέσθω, καὶ μὴ τῶν λογισμῶν ὑπογογγυζούτων ἀνεγέσθω πρὸς αὐστηρότητα, καὶ ἀδελφῶν θρασύτητα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Καὶ ὅτι μοχθηρᾶς δουλείας ἢ ἐλευθερίᾳ ἰσόζυγος οὐ τυγχάνει, εἰσβάλλουσι γὰρ μάλιστα, καὶ περαιτέρω τούτων, ἵνα αὐθάδη τὸν ὑπεξούσιον ποιήσαντες, εὐχερῶς εἰς τὰς ὕλας περιπέρωσι· τοὺς μὲν γὰρ καὶ διὰ τούτων τῆς πατροσύνης χωρίσαι σπουδάζουσι, τοὺς δὲ καὶ δι' ἐτέρων. Ἔργασαι, καὶ κτῆσαι, καὶ ξένισαι, ἔνδον ἐπάδοντες, ὅπως ὄνομα καλὸν σεαυτῷ περιποιήσῃ· ἀπὸ γὰρ τῶν δῆθεν καλῶν τὰ ζιζάνια τῆς πονηρίας τὸ κατὰ μέρος ἐνσπείρουσι, καὶ παρὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἀφιάσιν αὐτὸν τῇ κενοδοξίᾳ ἐγγλυκαίνεσθαι, καὶ νήφειν τῇ συνεχεῖ νηστείᾳ, καὶ προθύμως ἀνίστασθαι ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταῖς συνάξεσιν, ὡς ἵνα λογιζῆται, ὅτι Ὑπεξούσιος ὢν τοιοῦτος οὐκ ἐτύγχανον· ἐκεῖ γὰρ καὶ ὕβρεις, καὶ λύπαι, καὶ ταραχαί, ἐνταῦθα δὲ εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ χαρὰ, ἐκεῖ Πατρὸς αὐστηρία, καὶ φόβος, καὶ ἐπιπληξία, ἐνταῦθα δὲ ἀμεριμνία, καὶ ἀφοβία, καὶ ἀπληξία. Καὶ οὕτω ἐν τοῖς τοιοῦτοις κλέψαντες αὐτοῦ τὸν νοῦν ὑφαρπάζουσιν· ἄφνω δὲ ἐπιστάντες ὑπὸν ὑπερορῶν τὴν ψυχὴν φόβῳ βαντίζουσι, καὶ τὰς συνάξεις ἀμελεῖα καὶ ἀκηδία ὑπεκκόπτουσι, καὶ τὴν ξενοδοξίαν ὑχλήσιν εἶναι ὑπομνηματίζουσι, καὶ πάντα μάγγανα τῆς κακίας ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἀκηδίαν αὐτῷ προτρίψαντες, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βίον μῖσος ἐργάζωνται, καὶ οὕτω γυμνὸν αὐτὸν τῶν

A filius, habens dæmonem Pythonis. et, diutius in illa plaga permanens, minime suscipiebat curationem. Ejus autem matre luctu humiliata, gratiarum actio refrigeravit passionem, quæ animam e cruce suspendens, dæmonem a puero abjecit orationibus; cum enim in partibus, quæ circumquaque sunt, adolescens vagabundus erraret, domique mater oraret, ejusdem nomen vociferans dæmon cruciatibus agitabatur; ipsa vero id audiens non accurret ad rem visendam, pugnam naturæ humilitate devinciens, tracta vero ab aliis invito abducebatur; at illic dæmon furibundo impetu agebatur, ut fugam arriperet. Illa igitur insistens, lacrymisque filium circumfundens, gratiarum actionem, et humiliationem adversus dæmonem objiciebat. Cum autem amare ejulasset, et Christum supplex exorasset, crucemque efformasset, ante multa flagella, celerius a puero dæmon aufugit. Valde invident dæmones iis, qui in Patris subjectione coruscant, et adversus eos stridentes dentibus fremunt, quia in subjectione sine cura, mundi renuntiationem conjunxerunt, contra quos accurate disquirentes prætextus, irritationes apparant, et, contingente animi succensione, iram insculpunt, postea vero et odium in Patrem paulatim coquunt, periude ac injuste videlicet affligentem, et ob os animadvertentem, ut, diversis modis animam circumcutientes, ex ulnis paternis dispergant. Qui ergo in subjectione Patris est, contumeliis cedat, et humiliatione vincat, et longanimitate temperetur, nec submurmurantes cogitationes sustineat ad austeritatem, et audaciam in fratres.

CAPUT XXVIII.

Etiā quod servituti ærumnosæ (scilicet dæmones dictant) libertas non est æqualis, imo potius multo his plura immittunt, ut, cum audacem potestati subditum effecerint, facile quoque mundanis sordibus insigant; etenim hos quidem per hæc separare student a paternitate, alteros autem per alia. Operare, et peregre advenientes hospitio recipe, intus hortantes dæmones instant, quo nomen tibi præclarum compares; nam ex his videlicet bonis lolia malitiæ sigillatim inseminant: et apud principatus quidem dimittunt illum vana gloria edulcari, assiduoque sobrie agere jejunio, ac prompto animo in orationibus, et congregationibus sacris persistere, ita ut sic ratiocinetur: Sub potestate cum essem, talis non eram. Ibi enim et convicia, et dolores, et turbationes; hic autem pax, et tranquillitas, et gaudium: ibi Patris austeritas, et metus, atque percussio; hic vero nulla sollicitudo: timor nullus, nulla percussio: et sic in hisce talibus mentem ipsius furantes subripiunt; ex improviso itidem insilientes somno tempus excedente legitimū, animam irrorant metu, et congregationes sacras negligentia pigritiaque subexscindunt, ac hospitem susceptionem perturbatiorem esse commentantur, omniaque malitiæ prot cunct præ-

stigiōsa machinamenta, ut in eum desidiā inji-
ciantes, vitam quoque ipsam efficiant odiosā,
si que, sistentes cum virtutibus nudum, ipsis an-
gelis traducant. Interdum quidem dæmones per
cogitationes exaltant labores, quandoque vero eos
extenuant, quasi nihil perficiant, ut aliquando qui-
dem vesanā animi elationem indant, quandoque
vero inserant desperationem; his enim qui non
flectuntur ad magnifice de se sentiendum, labores
effugunt, ut vesanā quamdam animi elationem
indant: illis autem, qui non persuadentur, ut tali
sed solum inculcant quo labores perficiant, ut eos

443 CAPUT XXIX.

Quando igitur cogitationes magnos prædicent
labores, respuendo illas, animam extenuemus; B
quando autem e diverso labores imminuant, quasi
nihil perficientes, nos, quoad vires ferent, miseri-
cordias Christi extollamus; quanto enim amplius
corpus tuum duriter tractaveris, eo magis tuam
perscrutaris conscientiam. Teipsum dignosce, co-
gitationum in occulto deprædationes persentiens,
ne forte insensibiliter agitati circa clandestina ea-
rum latrocinia, inumbremur, putantes, quod sola
victus asperitate virtutes percipimus: sic enim
quidam imaginantes excussi sunt mente, veluti lo-
custæ, dæmonibus imaginationes excindentibus,
ac visiones detorquentibus, et depravantibus, et
quandoque metu quoque animam diripientibus.
Cuidam fratrum noctu experrecto imaginationes
tetricas impresserunt dæmones, et non solum ejus C
exteriori aspectui, verum ei interiori obtutui, ita
ut cura subsequens instantisque noctis mens,
timore vexata, periclitaretur intellectus rapina,
et plurimas per noctes bellum animæ quasi vo-
lando inferebatur: ille autem, qui periclitabatur,
mentis ducem intus retinere nitēbatur, largitori
orationis animam appendens, delictorumque actio-
nes adversus seipsum proferens, sese inspicere con-
tendebat; postmodum distrahens animam rogo ju-
dicii exterrefaciebat, ut, metu metum collidens,
timiditatem repelleret, sicut equidem et factum
fuit, uti retulit, qui bellum est passus; dæmonibus
enim multimode animam 444 perterrefacientibus,
qui gravabatur Deum oratione inquirebat: illis vero D
per imaginationes, huc et illuc animam distrahen-
tibus: iste transactum delictorum acervum animo
versans, ac reminiscens, omnium rerum inspectori
Deo ostendebat; iis autem denuo obtutum orationis
detrahentibus, ille iudicii metum ex adverso oppo-
nens, delevit imaginum obversantium, oculosque
deludentium timiditatem; altera quippe pars, cum
plusquam alia redundasset, deceptionem, Deo duce,
superavit; peccatorum etenim reminiscētia anima
humiliata, timoreque iudicii, velut e summo ex-
suscitata, terriculamenta dæmonum ex suis exsuf-
flavit interioribus: totum hoc vero supremæ fuit
gratiæ virtus, nimirum, dæmonum quidem abegisse
terrores, animam vero suffulsisse lapsentem:
' Suffulcit quippe Dominus omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos⁵¹. '

A ἀρετῶν στήσαντες τοὺς ἀγγέλοις δειγματίσωσι. Ποτὲ
μὲν οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τοὺς πόνους με-
γαλύνουσι, ποτὲ δὲ τοὺτους εὐτελίζουσιν ὡς μηδὲν
ἀνύοντας, ἵνα ὅπου μὲν ἀπόνοϊαν ἐνθήσωσιν, ὅπου
δὲ ἀπόγνωσιν ἐνσπείρωσι. Τοῖς γὰρ μὴ καμπτομέ-
νοις χαυνῶσαι, τοὺς πόνους μεγαλύνουσιν, ἵνα ἀπό-
νοϊαν ἐνθήσωσι, τοῖς δὲ ἀπονοῖα κάμπτεσθαι μὴ
πειθομένοις, οὐδὲν πλεόν, ἀλλ' ἢ τοὺς πόνους
ἐπάδουσιν ἀνύειν, ἵνα χαυνύσαντες, ἀπόγνωσιν ἐν-
σπείρωσιν.

amenti flectantur insipientia, nihil amplius faciunt,
laxantes et lassantes inserant desperationem.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ΄.

Ὅταν οὖν οἱ λογισμοὶ τοὺς πόνους μεγαλύνωσι,
τούτους ἀποπτύοντες, τὴν ψυχὴν εὐτελίζωμεν, ὅταν
δὲ πάλιν τοὺς πόνους σμικρύνουσιν ὡς μηδὲν ἀνύον-
τας, ἡμεῖς, ὅση δύναμις, τὰ ἐλέη Χριστοῦ μεγαλύ-
νωμεν· ὅσον γὰρ ἐπὶ πλείον σκληραγωγεῖς σου τὸ
σῶμα, τοσοῦτον διςρευνᾷς σου τὸ συνειδός. Ἐπίγνωθι
σαυτὴν, ἐπαιθανόμενον τῶν ἐν κρυφῇ τῶν λογισμῶν
διαρπαγῶν, μήπως ἀνασθήτως φερόμενοι περὶ τὰς
κρυπτὰς αὐτῶν ληστείας σκιασθῶμεν, μόνη τῇ
σκληρουχίᾳ τρυγᾷν τὰς ἀρετάς. Οὕτω γὰρ τινες
φαντασθέντες, τῶν φρενῶν ἐξετινάχθησαν ὡσεὶ
ἀκρίδες, τῶν δαιμόνων φαντασιοκοπούντων, καὶ τὰς
ὀράσεις παραφερόντων, ἐσθ' ὅτε δὲ, καὶ δειλίᾳ τὴν
ψυχὴν διαρπαζόντων. Τινὲ τῶν ἀδελφῶν ἐγρηγοροῦτι
νύκτωρ φοβερὰς φαντασίας ἐξετύπουν οἱ δαίμονες,
οὐ μόνον τῷ ἐξωθεν ὄμματι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐσωθεν
βλέμματι, ὥστε μερίμνη τῆς ἐπιούσης νυκτὸς τὸν
νοῦν ἀγωνιῶντα κινδυνεύειν τὴν τῶν φρενῶν διαρ-
παγὴν, καὶ ἐπὶ πλείους νύκτας ὁ πόλεμος τῇ ψυχῇ
ἀφίπτατο, ὁ δὲ κινδυνεύων ἔνδον κατέχειν τὸν ἡγε-
μόνα τῶν φρενῶν ἐδιάζετο, τῷ τῆς εὐχῆς δοτήρι τὴν
ψυχὴν ἀποκρεμῶν, καὶ τὰς πράξεις τῶν πταισμά-
των καθ' ἑαυτοῦ προφέρων εἰσιδεῖν ἑαυτὸς ἡγωνί-
ζετο· ἔπειτα καὶ τῇ πυρᾷ τῆς κρίσεως τὴν ψυχὴν
περισπῶν ἐξεφόθει, ἵνα φόβῳ φόβον συγκρούσας τὴν
δειλίαν ἀποκρούσῃται, ὥσπερ οὖν καὶ γέγονεν, ὡς
ἔφησεν ὁ πεπονηθὺς τὸν πῦλον. Τῶν γὰρ δαιμόνων
πολυτρόπως τὴν ψυχὴν ἐκφοβούντων, ὁ κάμων τῇ
εὐχῇ τὸν Θεὸν ἐπεζήτει, ἐκείνων δὲ ταῖς φαντασίαι;
τὴν ψυχὴν περισπῶντων, οὗτος τῶν πταισμάτων τὸν
ὄγκον ἀναλέγων, τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ ἐπεδείκνυε·
τῶν δὲ πάλιν τῆς εὐχῆς τὸ ὄμμα κατασπῶντων,
ἐκεῖνος τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἀνταμείψας, τὸν φό-
βον τῶν φαντασμάτων ἐξηφάνισε· τὸ γὰρ ἕτερον μέ-
ρος τοῦ φόβου πλεονάσαν τοῦ ἄλλου, τῆς πλάνης σὺν
Θεῷ περιεγένετο· τῇ γὰρ μνήμῃ τῶν ἀμαρτημάτων
ἡ ψυχὴ ταπεινωθεῖσα καὶ τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως δι-
υπνισθεῖσα, τὰ φόβητρα τῶν δαιμόνων ἐκ τῶν ἐντὸς
ἀπερύσισε· τὸ δὲ πᾶν τῆς ἀνωθεν χάριτος γέγονε,
τῶν μὲν δαιμόνων ἀπελάσαι τὰ φόβητρα, τὴν δὲ
ψυχὴν καταπίπτουσαν ὑποστηρίξαι· Ὑποστηρίζει
γὰρ Κύριος πάντα τοὺς καταπίπτοντας, καὶ ἀνορ-
θοῖ πάντας τοὺς κατερῶαγμένους.

terrores, animam vero suffulsisse lapsentem:
' Suffulcit quippe Dominus omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos⁵¹. '

⁵¹ Psal. CXLV. 8.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

A

Ἔστιν ὅτε βιαζόμεθα καθαρὰν τὴν εὐχὴν ποιῆσαι, καὶ ἴσως οὐ δυνάμεθα. Ἔστι δὲ καὶ πάλιν ὅτε, οὐ βιαζομένων ἡμῶν, καθαρὰ τῇ προσευχῇ ἡ ψυχὴ ἐγγίνεται, ὅτι τὸ μὲν τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, τὸ δὲ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἐκκαλουμένης ἡμᾶς ἐπανελθεῖν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ἅμα δὲ καὶ δι' ἀμφοτέρων παιδευούσης ἡμᾶς μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδόναι ἐν τῷ προσεύχεσθαι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν τὸν δωρούμενον. Τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν. Ὅταν οὖν καθαρῆναι τὴν εὐχὴν βιαζόμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ἐσκοτίσμεθα, τότε δάκρυσι τὰς παρειὰς καταβρέξαντες, Θεὸν ἱκετεύσωμεν ἐπὶ τῷ διαλυθῆναι τοῦ πολέμου τὴν νύκτα, καὶ ἐλλαμφοθῆναι τῆς ψυχῆς τὸ φέγγος. Ἔνεκεν διακονίας ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ ἀδελφὸς ἐκδημοίη, κατὰ τὸ ἔθος τῶν εὐχῶν, ἀνακαίνιζε τούτου τὴν μνήμην· πέρα δὲ τοῦ μέτρου τούτου μὴ φαντάζου, μήπως τὴν ἀρχὴν τῆς μερίμνης ἀπὸ σοῦ ληθόντες οἱ δαίμονες, ταύτην ἀκονῶντες ἐπὶ πλεῖστον ἐποξύνωσι, σκιάζοντές σοι τούτον ἐν τῇ τῶν ψυχῶν ὑμνωδίᾳ, καὶ ὑστεροῦντες ἐν Θεῷ τῆς κατὰ Θεὸν μερίμνης, ἵνα μερίμνη μερίμναν ἀντικρούσαντες αἰχμαλώτους ἡμᾶς τῶν κρειττόνων ἀπαγάγωσιν, εἰς τὸ μὴ λογίζεσθαι τὸ, « Ἐπίβριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μερίμναν σου. » Ἴσασι γάρ, ὡς ἐκ τῆς περιττῆς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ φροντίδος, ὅτι καὶ λύπας ἐντορνεύουσιν ὑποταράττοντες τὸ ἡγεμονικόν. Ἔτι δὲ καὶ μέμψεις βραδύτητος ὑφάπτουσιν, ὡς ὑπαμελήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ περὶ τῆς διακονίας σπουδῆν, ὅπως ὁ πολυμέριμος πόθος ἴσως καὶ εἰς μῖσος ἐκτραπῆ. Ἔθος δὲ ἐν ταῖς περὶ τὸν ἀποδήμον μερίμναις καὶ τούτο ποιεῖν τοῖς δαίμοσιν, ἐν ἧ ἔωσιν αὐτὸν παραγενόμενον ἡμέρα κατόναρ τοῦτον ἐσοπρίξειν, ἵνα ὡς ἐκ τοῦ ἀποβάντος ἐν ὑπνίου ποιήσωσιν ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῶν ἀποδήμων τοῦ προφήτας τῶν ἐνυπνίων καὶ πάλιν προσδέχεσθαι, οὕς ἀποστρέφεσθαι δεῖ μᾶλλον καὶ σφόδρα ἐκτρέπεσθαι, μήπως ἐκ τούτων καὶ εἰς ἕτερα τὴν ψυχὴν ἀποπλανήσωσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Προΐτασι γὰρ οὗτοι μὲν οἴδεν, ἃ δὲ βλέπουσι γινόμενα, ταῦτα μηνύουσι, καὶ φαντάζουσι· πολλάκις γοῦν καθ' ἡσυχίαν ὄντων ἡμῶν, θεασάμενοι πρὸς ἡμᾶς ἀδελφὸν ἐρχόμενον, διὰ τῶν λογισμῶν προσημαναν, οἷς οὐ χρὴ πιστεύειν, κἂν λέγειν τ' ἀληθῆ νομίζωσι· διὰ γὰρ τῆς δῆθεν ἀληθείας τὸ ψεῦδος παρεισφέρουσιν, ἵνα ἐκ τοῦ κατὰ μέρος ταῖς ἐμπροσθεν ὁδοῖς τοῦ βρόχου ὑπογράφωσιν. Ὅσπερ ἀνέρχαστος χρυσός, ἐν χωνευτηρίῳ βαλλόμενος, καθαρῶτερος γίνεται, οὕτω καὶ νέγλος μοναχός, ἐν κοινοβίῳ τὰ ἥθη ἀναχωνευόμενος, φαίδρὸς ταῖς καρτερίαις ἀποκαθίσταται· διὰ γὰρ τῆς ἐπιταγῆς τῶν ἀδελφῶν τὴν ὑπακοὴν μακρὰν κατεργάζεται· διὰ δὲ τοῦ ἐπιπλήττοντος ἐτοιμάζεται τὴν φύσιν μακρο-

CAPUT XXX.

Accidit aliquando, ut enitatur puram effundere orationem, et forte nequimus; et e diverso contingit nonnunquam, ut, nobis non enitentibus, anima puræ incumbat orationi: quia primum quidem nostræ est infirmitatis, istud autem supernæ gratiæ advocantis nos, ut ad animæ puritatem redcamus, simul vero, et per utrumque nos edocentis, non nobismetipsis attribuere, quod puriores, verum agnoscere donatorem; quod enim aliquid precemur, ut oportet, nescimus⁵². Quando igitur orationem conamur purificare, et non possumus, sed tenebris offusi sumus, tunc, lacrymis genas irrigantes, Deum supplices rogemus, ut tenebrosa belli **445** nox dissolvatur, animæque fulgor illustretur. Quando, causa ministerii, frater convictor peregre discesserit, juxta votorum consuetudinem, ejus renova memoriam, at præter modum ne ipsum imagineris, ne forte initium sollicitudinis dæmones a te sumentes, illud acuendo multo reddant acutius, cum tibi adumbrantes in psalmorum decantatione, inque divinis ipsis officiis cura orbantes, quæ secundum Deum est: ut, cura curam repellentes, nos a rebus melioribus abducant captivos, et non cogitemus de illo dicto: « *Jaeta super Dominum curam tuam* »⁵³. Norunt quippe, ex cura etiam circa fratrem superflua, ducem rationis mentem subturbando, afflictiones insculpere; præterea vero, et querelas tarditatis subaccendant, quasi fratre subnegligenter agente circa ministerii studium, ut desiderium valde sollicitum forsitan in odium quoque convertatur. In sollicitudinibus autem, quæ circa peregre agentem habentur, mos est dæmonibus, et illud facere: in die qua sciunt ipsum adfuturum, per somnium velut in speculo eum exhibere solent, ut ex insomnio quod successit, faciant quod tempore peregre proficiscentium rursus expectemus prophetas, seu interpretes somniorum, quos potius aversari oportet, multumque ab iis averti, ne forte ex istis in aliis quoque decipiant animam.

CAPUT XXXI.

Verum ipsi quidem fratres nihil præsciunt, quæ autem vident fieri, ipsa annuntiant, et imaginantur: sæpius igitur, cum **446** nos in placida quiete resideamus, conspicati fratrem ad nos venientem per cogitata prænuntiarunt, quibus non oportet credere, quamvis dicere vera putent, quia per eam videlicet veritatem mendacium subinferrunt, ut ex particulari quopiam viis, quæ sunt ante nos, laqueos quasi delineent. Quemadmodum aurum in vase parvulo argillaceo, in quo metalla funduntur et liquefiunt, projectum, evadit purius: ita et novellus monachus in cœnobio quasi metallum, positus ad expurgandos mores, tolerantis præfulgidus redditur; per mandatum enim fratrum

⁵² Rom. viii, 26. ⁵³ Psal. liv, 25.

disciplinam obedientiae perficit, per affligentem autem suam preparat naturam ad longanimitatem habendam; quando ergo gaudio suscipiat contumelias, tenuitateque demissionem animi amplectitur, superior oppositis effectus passionibus, tunc virtutibus coruscare contendit, gratia ipsi amplius vires concedente, et copiosius. Sicut qui in radices terrae descendunt aurum refodiunt: ita, qui in aureolam humilitatem descendunt, virtutes reportant. Tunc intellectus praesentit requiem, quando passionum recidens causas circa contemplationem sit occupatus, ante vero illarum incisionem, contrariorum pugnae infirme accedens, laborem persentit, ac ærumnas.

CAPUT XXXII.

Senes libenter amplexantur solitarium gradatim comparatum recessum; si modo quis, cum in cœnobio virtutes perfecit, eo usque pervenit; et quidem seipsum probet an possit in recessu proficere, sin vero, haud **447** valens, virtute frustratur, reflectat iter ad cœnobium, ne forsitan, cum cogitationum machinationibus occurrere non possit, excidat mente. Quemadmodum viduae lugentis solatium sunt filii, sic et animæ, quæ deliquerit, consolatio, labores sunt, qui desperationem cogitationum dissipant, et poenitentiae fiduciam superseminant, et misericordias Christi publicant, ac divulgant, patratæque peccata proscribunt. Non solum ergo debemus quasi ex consuetudine laboribus incumbere operando, verum et prudenti gratiarum actionis animo, ne hocce sapientiae studio anima nuda comperiat; si namque in unaquaque actione bene novimus eum, qui laborum fines elargitur, gratiarum actione obsignemus. Sicut panem ab infante catulus eripere insidiatur, ita prudentiam a corde cogitatio mala: ne igitur juveniliter sapiamus, contrariorum operum utentes malitia, ut iis in direptionem animam non prodamus. Quemadmodum stellarum chorea facem gestans, splendidum reddit cœlum, ita sermonum veritas quasi lampadem tenens nitidum efficit hominem. Unum igitur veritatis in lingua portemus modum, quia Dominus inhabitare facit unius moris in domo ⁵². Quemadmodum vehementia assilientia fulgura tonitru præsignant, sic et plena justaque accedentia dicta, fidem prænuntiant. Fideles igitur veritati esse studeamus, ut ad virtutum metropolim charitatem progrediamur. Sicut sol aurum in modum splendidibus radiis toti arridet terrarum orbi, ita rutilantibus actionibus veritas omni animæ perlætatur et congratulatur; quam si obtinuerimus, passiones **448** exstinximus, et ad cœlos usque illuximus. Omnem subibis laborem, donec sanctam compares charitatem; quia, absente ista, nihil presentium prodest: etenim ira ferocit, et asperantur mores,

A θυμίαν ἔχειν. Ὅταν οὖν χαρᾶ τὰς ὑβρεῖς καταδέχεται, καὶ εὐτελείᾳ τὴν ταπεινώσιν ἀσπάζηται, ἀνώτερος τῶν ἀντικρυς παθῶν γενόμενος, ἐπέκεινα στίλβειν ταῖς ἀρεταῖς ἐπαγωνίζεται, τῆς χάριτος αὐτῷ ἐπὶ πλεῖον τὴν δύναμιν δωρουμένης. Ὡσπερ οἱ τὰς ῥίζας τῆς γῆς κατιόντες τὸν χρυσὸν ἀνορύττουσιν, οὕτως οἱ εἰς τὴν χρυσίτιν ταπεινώσιν καταβαίνοντες ἀρετὰς ἀναφέρουσι. Τότε ὁ νοῦς ἀναπαύσεως αἰσθάνεται, ὅποτε τὰς τῶν παθῶν αἰτίας ἀποτεμῶν, περὶ θεωρίαν ἡσχόληται, πρὶν δὲ τῆς τούτων κοπῆς, κόπου, καὶ ταλαιπωρίας ἐπαισθάνεται, τῆ τῶν ἐναντίων μάχῃ ἀσθενῶς προτερηχόμενος.

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ΄.

Βαθμῶ τὴν ἀναχώρησιν γινομένην οἱ γέροντες ἄγαν ἀποδέχονται, εἴπερ τις τὰς ἐν κοινοβίῳ τελέσας ἀρετὰς εἰς τοῦτο παρελήλυθε· καὶ εἰ μὲν δύναται ἐν τῇ ἀναχωρῆσει προκόπτειν, ἑαυτὸν δοκιμαζέτω. Εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχων τῆς ἀρετῆς ἐλαττοῦται, εἰς τὸ κοινοβίον ἀνακαμπέτω, μήπως ταῖς μηχαναῖς τῶν λογισμῶν μὴ δυνηθεὶς ἀπαντήσῃ, τῶν φρενῶν ἀποπέση. Ὡσπερ χήρας πενθούσης παραμύθιον οἱ υἱοὶ, οὕτω καὶ ψυχῆς πταισάσης παρηγορία πόνοι, οἵτινες τὴν ἀπόγνωσιν τῶν λογισμῶν σκορπίζουσι, καὶ τὴν πίστιν τῆς μετανοίας κατασπείρουσι, καὶ τὰ ἐλέη Χριστοῦ ἀνακηρύττουσι, καὶ τὰ πραχθέντα ἀμαρτήματα ἀποκηρύττουσιν. Οὐκ ὀφείλομεν οὖν ὡς ἐκ συνηθείας μόνον τοὺς πόνους ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν συνέσει εὐχαριστίας, ἵνα μὴ γυμνῇ τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας ἡ ψυχὴ εὐρίσκειτο· ἐὰν γὰρ ἐφ' ἐκάστη πράξει σύνισμεν τὸν διδόντα τὰ τέλη τῶν πόνων, εὐχαριστία σφραγίζωμεν. Ὡσπερ ἄρτον ἀπὸ βρέφους ἐνεδρεύει σκύλαξ ἐξαρπάσαι, οὕτω συνέσει ἀπὸ καρδίας λογισμὸς πονηρός. Μὴ οὖν ἐννεάζωμεν τῶν ἐναντίων ἔργων τῇ κακίᾳ χρώμενοι, ἵνα μὴ εἰς διαρπαγὴν τούτοις τὴν ψυχὴν προεκδώσωμεν. Ὡσπερ ἡ τῶν ἀστέρων χορεία δαδουχοῦσα φαιδρύνει τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἡ τῶν ῥημάτων ἀλήθεια λαμπαδοχοῦσα φαιδρύνει τὸν ἄνθρωπον. Ἐνα οὖν τῆς ἀληθείας τρόπον ἐπὶ γλώττης βαστάζωμεν, ὅτι Κύριος κατοικίξει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. Ὡσπερ ἀστραπαὶ σφοδρὰ προσπηδῶσαι, προμηνύουσι βροντὴν, οὕτω καὶ ῥήσεις ἀκριβεῖς προσιούσαι, προσημαίνουσι πίστιν. Πιστοὶ οὖν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ σπουδάσωμεν, ἵνα καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην προκόψωμεν. Ὡς ἥλιος ταῖς χρυσαυγέσιν ἀκτίσιν ἀπάσῃ προσμειδιᾷ τῇ γῆ, οὕτως ἀγάπη ταῖς φωταυγέσι πράξεσιν ἀπάσῃ προσχαίρει ψυχῇ· ἥνπερ ἐὰν κατάσχωμεν, τὰ πάθη ἐσθέσαμεν, καὶ εἰς οὐρανοῦς ἐλάμψωμεν. Ἀπαντα πόνον ποιήσεις ἕως τῆς ὁσίας ἀγάπης ἐπιτεύξη, ὅτι, ταύτης ἀπούσης, ὄφελος τῶν παρόντων οὐδέν. Καὶ γὰρ ὀργὴ ἀγριαίνεται, καὶ ἡθὴ χαλεπαίνεται, πόνοι ἀπονασόμενοί τῇ δόξῃ συμμιγνυνται. Διὰ ψυχῆς ταπεινώσιν Δαβὶδ μετὰ πένθους

ἐνήστευτε, καὶ ἡμεῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν
ταπεινώσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Ὁ τοῖς σωματικοῖς πόνοις τραχυτέρως ἀσκούμενος, μηδὲ ἐπαίνῳ ἐργαζέσθω, μήτε δόξῃ ἐπαιρέσθω· εἰ γὰρ ἐν τούτοις οἱ δαίμονες ὀφρυώσουσι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν τραχύτητα, καὶ τὴν ἀσκησιν τοῦ σώματος ἐνισχύσουσι τῇ δόξῃ, καὶ μειζόνων ἐφάπτεσθαι πόνων ἐφελκύσουσιν, ὡς ἵνα καὶ μειζόνως ἐπαίρηται· συλλαλοῦσι γὰρ ἔτιθεν διὰ τῶν λογισμῶν εἰσβάλλοντες ταῦτα, ὅτι καθὼς ὁ δεῖνα ἀποσκλήρωσας, καὶ ὁ δεῖνα μεγάλως ὠνομάσθη, καὶ θανὼν ἔτι λαλεῖται, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς ἀκρότατον ἐπασκήσεως ἀνάβηθι ὕψος, ἵνα δόξαν σαυτῷ περιποιήσῃ, καὶ μέγα σου τὸ ὄνομα ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ καὶ μετὰ θάνατον ὑπερβαλλόντως λαλεῖσθαι. Διὰ δὲ τῶν οὕτως ἀπατηθέντων, οὐ μόνον τοῖς σωματικοῖς σου πολεμοῦσι πόνοις, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εἰς συμμαχίαν καλοῦσιν, ὅτι οἱ αὐτῶν ἐν τοῖς χαλεπωτέροις ψαύουσι τὴν ψυχὴν, καὶ γὰρ ἐνθρονίζουσιν αὐτὸν, καὶ εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἐξυψοῦσι λόγον, ἵνα ὡς ἐκ τούτου τὰ πρῶτα τῶν μεγαλοπόνων τε καὶ γνωστικῶν ἔχειν εὐφημισθῇ. Ζηλοῦν δὲ καὶ φθονεῖν εἰσβάλλουσι τοῖς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημουμένοις, καὶ ὧν θαυμαστή μᾶλλον ἢ πρᾶξις, καὶ γνῶσις γεινναῖ. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὴν πύρωσιν ἀποκοιμίζουσι δολερῶς τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς ἐκ τῶν ἐντὸς ἐκτοπίζοντες, ὡς ἵνα νομισθῇ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας τῇ κληρουχίᾳ νενικηκέναι, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων τὴν καρδίαν ἠγνικέναι, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀγιοσύνης ἀψίδα ἀναβεθεκέναι. Περὶ δὲ ὧν τε, καὶ ὧν ἀπέσχετο βρωμάτων, καὶ συναπτῶν ἀσιτιῶν ἐπιψηφίζουσιν αὐτῷ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ὀφείλει ὡς ἀριστεὺς ἐγκαυχᾶσθαι, καὶ τῆς ἀδελφότητος ὡς εὐτελοῦς κατεπαίρεσθαι· οὕτω δὲ ἐκδιηγείσθαι ποιοῦσιν αὐτὸν τοὺς ἀγῶνας ὡς ἐκ μόνης τῆς αὐτοῦ ἰσχύος κατορθωθέντας, ὅτι Ἐποίησα τάδε, καὶ ἤσκησα τοῦτωδε, καὶ ἐκακουγήθην, ἀποστομοῦντες ἔτι τοῦτο λέγειν, Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ ἐν ἐμοὶ βοήθεια. Θεὸν γὰρ βοηθὸν ἐφ' οἷς μεγαλαυχεῖν αὐτὸν ποιοῦσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἐῴσιν, ἵνα ὡς ἐξ οἰκειᾶς δῆθεν ἰσχύος τὸ πᾶν τῶν ἀγῶνων τελέσας, τοὺς ἐπαίνους τῶν ἁθλῶν ὀλοκλήρως ἀπαιτοῖ, ὅπως καὶ εἰς τὸν τῆς βλασφημίας βυθὸν ποντωθεῖ, αὐτοδόθητον ἑαυτὸν ἀνεπαισθήτως παρεμφαίνων.

in his Deum auxiliatorem fateri, in quibus faciunt ipsum grandia jactitare, perinde ac si tota certamina ex propria complexset virtute, præmiorum laudes totas inde reposcat, utque ad fundum blasphemie submergatur, sese sibi ex seipso auxiliatorem stolidè ostentans.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ὅτι τοιγαροῦν τῆς καρδίας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν δόξης ἐνηχομένης, καὶ μὴ ἀντιταπτομένης, οὐκ ἐκτὸς ἔσται τῆς ἐν ἀποκρύφῳ των φρενῶν παραπληξίας, τοῦ ἡγεμόνος φρενῶν ἐκτιναχθῆναι κινδυνεύοντος, ἢ δι' ὄνειράτων πιστουμένων, ἢ ἐν ἀγρυπνίαις μεταμορφουμένων, ἢ ἐν μετασχηματισμῷ

A et admiscentur gloriæ labores vesana quada m elati insolentia. Propter animæ demissionem David cum luctu jejunabat; nos quoque per jejuniua animam humiliemus.

CAPUT XXXIII.

Qui corporalibus laboribus asperius exercetur, nec propter laudem operetur, nec ob gloriam effertur. Si enim in his dæmones animam grandi tumere faciunt supercilio, tum asperitatem, tum corporis exercitationem gloria corroborabunt; imo ad majores suscipiendos attrahent labores, ut majorem etiam in modum superbiat; colloquuntur namque interius per cogitationes talia immittentes; quod nimirum, sicut talis ac talis, qui duriter sese exercuit, magnifice decantatus est, et mortuus etiam celebratur, sic et tu ipse ad summam exercitationem ascende, ut tibi met gloriam acquiras, magnumque de te nomen divulgetur, dum etiam post mortem supra modum celebraberis. Per has equidem deceptas cogitationes, non solum tuos oppugnant labores, verum etiam in adjutorium advocant, quia per ipsos in molestioribus animam tangunt: ipsum enim in throno collocant, adque magistralem extollunt sermonem, ut bene ominetur, velut ille, qui ob hoc primas obtinet partes eorum, qui summopere laboriosi, cognoscendique sunt præditi facultate. Quin eidem immittunt æmulari, **449** suadentes, ac invidere iis qui propter facinora recte patrata faustis votis et acclamationibus excipiuntur, iisque quorum actio mirabilior est et vicina, ac similis sapientia. Quandoque etiam contingit ut carnis ardorem fraudulenter consopiant, ex interioribus impuras submovent cogitationes, ut putet quis corporis aspera tractatione se jam spiritum scortationis devicisse, juxtaque sanctorum fulgorem cor expiatum reddidisse, et usque ad sanctitatis fastigium accendisse. De cibis autem quibus abstinuit, assiduisque jejuniis suo confirmant annos suffragio, de quibus debet, velut is qui præstantissime sese gessit, gloriari, et adversus fraternitatem uti vilem efferrî; taliter autem ipsam enarrare faciunt certamina, ac si ex sola sui prospere perfecta essent virtute: nimirum talia ego patravi, talique exercitatione sum usus, ac tali modo meipsum male tractavi; os etiam ocludentes, ne hoc dicat, videlicet non ego solum, sed auxilium, quod in me erat; non enim ei permit-

tunt, in his Deum auxiliatorem fateri, in quibus faciunt ipsum grandia jactitare, perinde ac si tota certamina ex propria complexset virtute, præmiorum laudes totas inde reposcat, utque ad fundum blasphemie submergatur, sese sibi ex seipso auxiliatorem stolidè ostentans.

CAPUT XXXIV.

Quapropter, corde tali modo per gloriæ cogitationes edocto et non repugnante, non extra occultam mentis erit vesaniam, intellectus duce excuti periclitante, aut per fidem facientia somnia, aut in vigiliis transformata, aut in transfiguratione **450** lucis conspecta. Ipse namque Satanias in angelum lucis

transfiguratur ad nostram deceptionem ²³, forte se gratias daturum demonstrans, ut ita cadens adores, aut tibi, τῷ, ut alterum Eliam a se assumendum annuntians, aut sanctificare promittens: quorum quidam fidem suscipientes, circa veritatem aberrarunt et dementes evaserunt. Tu igitur, o sanctæ Trinitatis precator, sciens ista, quæ studiose elucubras, omni custodia tuum cor observa, ne forte laboribus tantum externis attendens, internis dolose illaqueeris. Itaque, o fili, mei ad te dicti sunt sermones; tu vero mea verba in tuo corde servato; memento Christi te custodientis, nec obliviscaris adorandæ et consubstantialis Trinitatis, cui gloria in sæcula. Amen.

Α φωτὸς ὀπτανομένων. Αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς πρὸς ἀπάτην ἡμετέραν, ἵσως χάρισματά δώσειν ἐνδεικνύμενος, ὡς ἵνα πεσῶν προσκυνήσης, ἢ ἀναλαμβάνειν ὡς ἄλλον Ἡλίαν εὐαγγελιζόμενος, ἢ ἀγιάζειν ὑπισχνούμενος, ὧν τινες τὴν πίστιν δεξάμενοι περὶ τὴν ἀλήθειαν ἡστόχησαν, καὶ φρενοβλαβεῖς ἐγενήθησαν. Σὺ οὖν, ὦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἱκέτα, εἰδὼς ταῦτα ἐν οἷς φιλοπονεῖς, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, μήπως τοῖς ἐσωθεν μόνον πόνοις προσέχων, τοῖς ἐσωθεν δολερῶς βροχισθῆς. Οἱ ἐμοὶ οὖν λόγοι, ὦ τέκνον, εἴρηνται πρὸς σέ, τὰ δὲ ῥήματά μου τηρεῖτω σὴ καρδία· μέμνησο Χριστοῦ τοῦ φυλάττοντός σε, καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἣ δόξῃ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

²³ II Cor. xi, 14.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΖΥΓΟΥΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΚΙΑΣ.

EJUSDEM AD EUMDEM

TRACTATUS

DE VITIIS QUÆ OPPOSITA SUNT VIRTUTIBUS.

451 CAPUT I.

Necessarium arbitror vitia quoque virtutibus opposita breviter tuæ subijcere industriæ, et quidem cum hucusque excoluissemus mentem, spinas cogitationum ex insititia terra rejecimus: non ex operibus autem, quæ fecimus nos ad istud pervenimus ²⁴, verum formam habentes sanorum verborum, quæ a Patribus audivimus, quorumdam etiam actionum conscii facti sumus. Totam autem gratia desursum, quæ adhuc peccatoribus submonstrat insidias eorum qui mentes decipiunt, quæque securos efficit ac dicit. « Quid habes quod non accepisti ²⁵? » ut mediante acceptione, datori gratias agamus, quia non nobis ipsimet attribuimus ullam gloriæ jactantiam, donationem inficientes; ideoque dicit ²⁶: « Si vero accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? » Jam (inquit ²⁷) divites evasistis, qui operibus pauperes estis, jam, qui doceri incepistis, saturati estis; quorum deceptio nuper ad me transit, tum per discursum, quem sœnori accipi, opem obtendendo paupertatem, tum etiam per consilium, quo admonui ²⁸, discipline doctrinam

B

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξει τῇ σῆ φιλοπονίᾳ· ἕως μὲν ὧδε τὴν διάνοιαν ἀροτριάσαντες, τὰς τῶν λογισμῶν ἀκάνθας ἐκ τῆς σπορίμου χώρας ἀνεβάλομεν· οὐκ ἐξ ἔργων δὲ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς εἰς τοῦτο παρεφθάσαμεν, ἀλλ' ὑποτύπωσιν ἔχοντες ὑγιαίνόντων λόγων, ὧν ἠκούσαμεν, παρὰ τῶν Πατέρων, καὶ τινῶν τῶν πράξεων συνίστορες γεγενήμεθα. Τὸ δὲ πᾶν ἡ χάρις ἄνωθεν, ἢ καὶ τοῖς ἀμαρτωλοῖς ὑποδεικνύουσα τὰς τῶν φρεναπατῶν ἐπιβουλὰς, ἢ καὶ ἀσφαλιζομένη, καὶ λέγουσα· « Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; » ἵνα διὰ τοῦ λαθεῖν εὐχαριστῶμεν τῷ δωκότι, ὅτι μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδοῦμεν καύχημά τι δόξης, τὴν δόξιν ἀρνούμενοι, διόπερ φησὶν, « Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶ, ὡς μὴ λαθὼν; » — « Ἦδη, φησὶν, ἐπλουτήσατε » οἱ τοῖς ἔργοις πενόμενοι, ἤδη εἰ το διδάσκεισθαι ἀρξάμενοι, ἐκορέσθητε, ὧν περ ἀρτίως ἡ πλάνη μεταβέβηκεν εἰς ἐμέ· δι' ἧς μὲν δεδάνεισμαι λογιστείας, τὴν τῶν ἔργων πενίαν παρακλύπτων, δι' ἧς δὲ παρήγεσα γνώμη τὴν τοῦ διδάσκεισθαι μαθητείαν ἀντιπεριτρέπον. Ἀλλ' ὁμοίως

²³ Tit. iii, 5; II Tim. i, 7. ²⁴ I Cor. iv, 7. ²⁵ ibid. ²⁶ ibid. 8. ²⁷ I Tim. vi, 18.

εἰ τις κεκράτηται παρ' ὑμῶν συγγνώμη, κάμολ ταύτην ἀπονεύματε, ἵνα καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξωμεν σημαίνοντες· τί μὲν ἐστὶ γαστριμαργία, καθ' ἧς ἐγκράτεια· τί δὲ πορνεία, καὶ σωφροσύνη· φυλαργυρία δὲ τί, καὶ ἀκτημοσύνη· λύπη, καθ' ἧς ἡ χαρὰ· ὀργὴ δὲ τί, καὶ μακροθυμία· καὶ ἀκηδία, καὶ ὑπομονή· τί δὲ κενοδοξία, καὶ ἀκενοδοξία, φθόνος, καὶ ἀφθονία, ὑπερηφανία, καὶ ταπεινώσις· ταῦτα ἀντίζυγα, καὶ ἀντίπαλα, καὶ ἀντίθετα ἀλλήλων ὄντα, δι' ἐπιτόμου οὕτως ὑπετάξωμεν.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἔστιν οὖν γαστριμαργία, πορνείας μήτηρ, τροφὸς λογισμῶν, νηστείας ἀτονία, ἀσκήσεως φέμωτρον, στοχασμοῦ φόβητρον, ἐξεικονισμὸς βρωμάτων, σκιαγράφος ἀρτυμάτων, ἀνειμένος πῶλος, ἀχαλίνωτος μανία, δοχεῖον νόσου, ὑγείας φθόνος, φραγμὸς συρίγγων, στεναγμὸς ἐντέρων, ὕδρευον πέρας, πορνείας σύμμιστος, διανοίας ῥύπος, σώματος ἀθένεια, φορτικὸς ὕπνος, ἀμειδῆς θάνατος. Ἐγκράτεια, γαστρὸς χαλινός, ἀπληστείας δὲ μᾶστιξ, συμμετρίας δὲ σταθμὸς, ἀδηφαγίας δὲ κημὸς, ἀναπαύσεως ἀποταγή, σκληρουχίας συνταγή, λογισμῶν δαμαστήριον ἀγρυπνίας δῆμα, πυρώσεως ῥύσις, σώματος παιδαγωγός, πόνων πύργος, καὶ τρόπων τεῖχος, ἡθῶν καταστολή, καὶ παθῶν ἀναστολή, νέκρωσις μελῶν, ἀναβίωσις ψυχῶν, ἀναστάσεως μίμημα, ἀγιασμοῦ πολίτευμα. Πορνεία, λαιμαργίας κύημα, προμυλακτὴρ καρδίας, πυρώσεως κάμωτος, νυμφαγωγὸς εἰδωλῶν, ἀσυγγενῆς πρᾶξις, σκιαζομένη μορφὴ, φανταζομένη συμπλοκή, ἐνυπνίων κλίνη, ἀναίσθητος συγκουσία, ὀφθαλμῶν δόλος, βλέμματος ἀναίδεια, εὐχῆς ἐντροπή, καρδίας αἰσχύνη, ἀγνωσίας ὀδηγός, σωφροσύνη, ἀληθείας στολή, ἀσελγείας πέλυξ, ὀφθαλμῶν ἡνίοχος, ἐπίσκοπος λογισμῶν, ἐννοίας περιτομή, ἀκαλασίας δὲ ἐκτομή, φύσεως ἀντίφυτος, καὶ πυρώσεως ἀντίθετος, ἔργων ἐπεργός, καὶ ἐγκρατείας συνέργος, καρδίας λαμπτήρ, εὐχῆς γνώμων.

inspectrix, cogitationum circumcisio, luxurie resectio, contra naturam plantata, inflammationi opposita, effectorum operum expolitrix, continentiae cooperatrix, luminosa facula cordis, orationis stylus horas indicans.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Φιλαργυρία εἰδωλῶν φειδωλεῖον, δήμου προφητεία, σφιγγίας ψῆφος, ἐναποθέτων λογιστεία, αἰχμαλωσίας πλοῦτος, ἀδικίας γένος, νοσημάτων πιότης, πόλυτις μάντις, φιλεργίας ἐπιφθός, ἀγρυπνίας σύμβουλος, γαστρὸς πενία, βρωμάτων εὐτέλεια, ἀκόρεστος μανία, πολυμέριμος κακία. Ἀκτημοσύνη, φιλαργυρίας ἐκρίζωμα, ἀφιλαργυρίας δὲ ῥίζωμα, καρπὸς ἀγάπης, καὶ σταυρὸς ζωῆς, ἀνώδυνος βίος, ἀνεπίφθονος θησαυρός, ἀμέριμος οὐρανός, ἀπερίσπαστος ἥλιος, ἀμέτρητος ὕλη, ἀκατάληπτος πλοῦτος, μερίμνης δρέπανον, Εὐαγγελίων πρᾶξις, ἄλυτος κλισμός, ἐξυδρομὸς ἀγωνιστής. Λύπη, ζημίας ἐνοικος, ἀποτυχίας συνόμιλος, ξενιτείας πρόδρομος, συγγενείας μνήμη, στενώσεως πάρεδρος, ἀκηδίας σύμφοιτος, παραξυσμῶ ἐγκλημα, ὕδρευς ὑπόμνημα, καὶ ψυχῆς σκότισμα, ἡθῶν κατήφεια, φρονήσεως μέθη, ὕπνω-

A obvertendo. Attamen si quæ apud vos venia obtinuit, illam quoque **452** impertiamini mihi, ut opposita virtutibus vitia significantes breviter subjiciamus. Quid nimirum sit gulæ ingluvies, adversus quam insurgit sobrietas; quid vero impudicitia, seu scortatio, et quid continentia; avaritia quid, et quid inopia; quid tristitia, adversum quam est gaudium; iracundia quid, et quid longanimitas; quid aecidia, seu pigritia, et quid tolerantia laborum; vana gloria quid, et quid non vana gloria; quid invidia, et non invidia; superbia tandem quid, quidque humilitas; cumque ista sibiipsis contraria, et opposita sint, ita subjecimus per compendium.

CAPUT II.

B Est igitur cupiditas explendi ventris, seu gula, fornicationis mater, nutrix cogitationum, jejunii remissio, exercitationis monasticæ frenum, petitionis scopi terriculamentum, eduliorum effictio, inanis condimentorum imaginatrix, pullus dissolutus, effrenis insania, receptaculum morbi, sanitatis invidia, fistularum gutturis obstructio, viscerum suspirium, contumeliarum scopus, impudicitiae conciliatrix, intellectus sordes, corporis imbecillitas, somnus aggravans, mors tristifica. Sobrietas est frenum ventris, inexplebilitatis flagellum, proportionis statera, voracitatis camus, recreationis renuntiatio, durioris vitæ ordinatio, cogitationum subactio, oculus vigilæ, veneræ inflammationis liberatio, corporis pædagogus, laborum turris, ingenii murus, morum repressio, passionum cohibitio, membrorum mortificatio, animarum ad vitam revocatio, imitatio resurrectionis, sanctificationis institutum. Impudicitia **453** est voracitatis fetus, præmollitrix cordis, inflammationis caminus, idolorum pronuba, actio non agnata, obumbrata forma, complexus imaginarius, insomniorum lectus, stolidæ consuetudo veneræ: oculorum dolus, aspectus impudentia, orationis pudefactio, cordis opprobrium, ignorantiae ductrix. Temperantia est veritatis stola, lasciviæ securis, oculorum auriga, intellectus

D

CAPUT III.

Avaritia est idolorum parva parcimonia, populi vaticinatio, strictiore manu sumptuum faciendorum calculus, reponendorum computatio, captivitatis divitiæ, genus injustitiæ, morborum pinguedo, multorum annorum divinatricis, sedulitatis incantatrix, vigilæ consultrix, ventris paupertas, ciborum vilitas, insatiabilis vesania, iniquitas plurimis insessa curis. Paupertas est avaritiæ exstirpatio, radix aversionis a pecunia, charitatis fructus, crux vitæ, vita sine molestia, thesaurus minime invidendus, cælum absque sollicitudine, sol, qui non potest circumvelli, immensa materies, divitiæ incomprehensibiles, curæ fatx, Evangeliorum operatio, ornatus indissolubilis, certator velociter currens. Tristitia est incola detrimenti, infelicitatis conversatrix, peregrinationis præcursor, cognationis me-